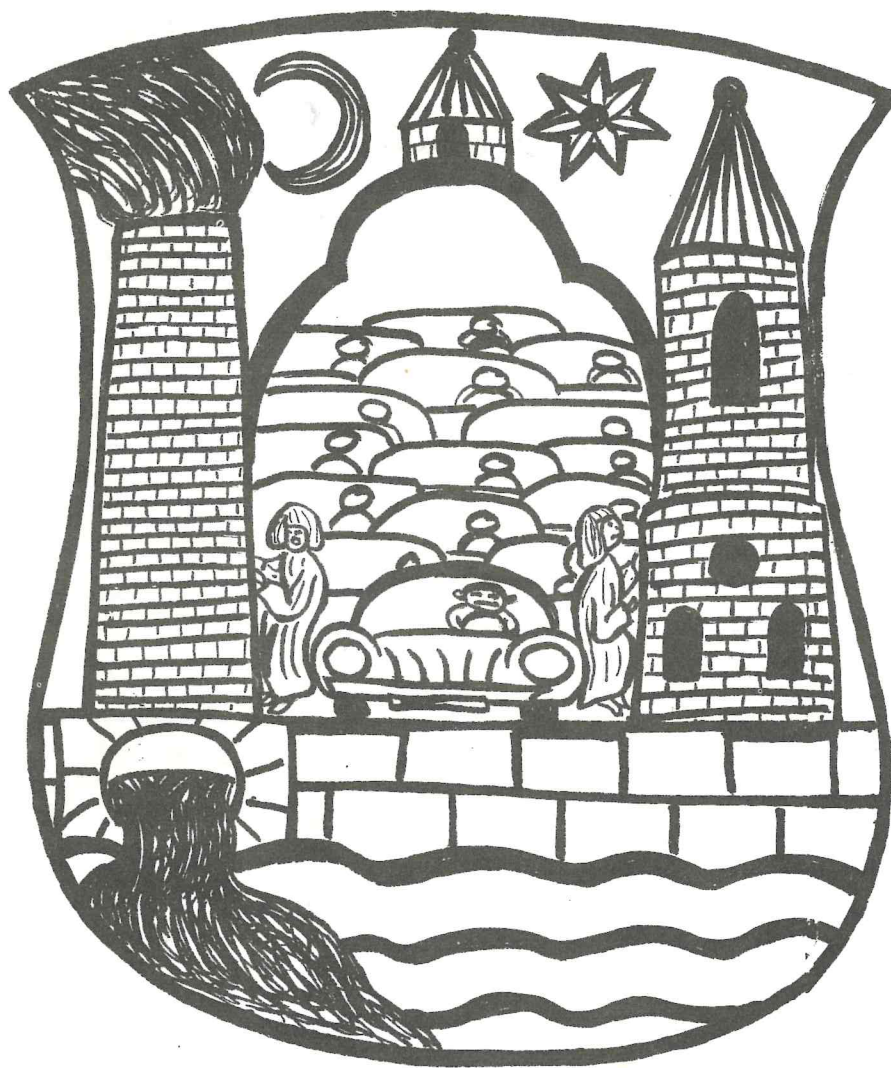


NOAH 26-27

Udgiver: NOAH, Rådhusstræde 13, 1466 København K, tlf: (01) 15 60 52, giro 16 00 39

gå til valg mod forurening



Århus

Abonnement: NOAH 25-36, kr. 35.

Tidligere numre kan også fås:

NOAH 1-6 kr. 10

NOAH 7-12 kr. 10

NOAH 13-18 kr. 12

NOAH 19-24 kr. 15

dobbeltnumre:

NOAH 14-15 (økologinummeret)

NOAH 23-24 (madnummeret)

koster begge kr. 5. For mere end

100 stk. 1 kr. rabat pr. stk.

Bestillinger sker ved indbetaling

til giro 16 0039. Anfør på talonen

hvilke numre du ønsker.

Meddelelser om flytning sendes til dit

posthus.

Reklamationer over udeblivelse og ure-

gelmæssigheder meddeles til dit post-

hus, som skal ligge inde med de(t)

manglende eksemplar(er).

Manuskripter, tegninger og fotos

modtages meget gerne.

Adresse: NOAH

HUSET

Rådhusstræde 13

1466 København K

telefon: (01) 15 60 52

i kontortiden:

kl. 10 - 16 mandag - fredag

Postgiro 16 00 39

Om NOAH-bladets udgivelse

NOAH-bladet udkommer, når der er stof til et nummer og altså ikke til faste tidspunkter. Vi ved godt, det skaber visse problemer for abonnenterne, at der ikke er tale om f. eks. årsabonnement.

Når vi alligevel opretholder den ordning kun at udsende bladet, når der er stof til et nummer, skyldes det, at NOAH-bladet ikke har nogen fast redaktion. NOAH/Københavns bladgruppe er kun et koordinationsorgan, som de forskellige grupper kan betjene sig af, hvis de ønsker det. Flere grupper har med tiden sat sig som opga-

ve, at lave temanumre om deres emne. Eksempler herpå er NOAH 10 (om vand), NOAH 14-15 (om økologi), NOAH 19-20 (om FN-Konferencen i Stockholm) og NOAH 23-24 (om mad). Det ville være et urimeligt og umuligt forlangende at afkræve grupperne materiale til bestemte tider, ligesom det ikke kan være i abonnenternes interesse, at NOAH udkommer med et nummer, bare fordi tiden nu var inde til det.

Dette nummer af NOAH-bladet er redigeret af Kommunalvalggruppen i NOAH/Århus i samarbejde med Bladgruppen fra NOAH/København. Der er desuden nogle illustrationer lånt fra Brabrandgruppen v. Århus Arkitektskole, Beboerforeningen i Sjællandsgadekvarteret og Haustrups Fabrikker.

De evt. meningstilkenegivelser, der kommer til udtryk i de forskellige artikler er de enkelte gruppe-medlemmers eller gruppens og behøver ikke nødvendigvis at være identiske med hele NOAH's opfattelse. Gruppen har haft flg. medlemmer. Signaturen i parentes genfindes under artikler, tegninger og fotografier.

Ulla Bendix (ub)

Carsten Brøndum (cb)

Eva Halatyn

Gunnar M. Hansen (gmh)

Connie Hinsch (ch)

Arne G. Nielsen

Niels Holger W. Nielsen

Thorkild J. Nielsen (tjn)

Villy Nielsen (vn)

Allan H. Petersen (ap)

Søren Chr. Sørensen

Indhold:

Indledning	side 3
Spørgsmål til partierne	- 4
Svar fra partierne	- 5
Skema	- 5
Socialdemokratiet	- 6
Radikale	- 6
Konservative	- 7
Socialistisk Folkeparti	- 8
Kommunisterne	- 9
Kristeligt Folkeparti	- 10
Venstresocialisterne	- 10
Trafikproblemer	- 12
Det lange rør	- 17
Om Isotopcentralens undersøgelse	- 21
Det sidste stykke natur	- 24
Skal affaldet brændes ?	- 26

Indledning

Formålet med dette blad er at belyse nogle væsentlige forhold i Århus Kommune med henblik på det forestående amts- og kommunalvalg. Endvidere er det for at fremme en positiv holdning til forureningsbekæmpelsen, så det fremover vil være muligt at bevare et sundt og levedygtigt miljø.

Det er vort håb, at vi med bladet vil kunne hjælpe og vejlede den enkelte vælger til at træffe det rigtige valg. Efter et grundigt studium af partiernes besvarelser og kommentarer til de omstående spørgeskemaer, er det forhåbentlig muligt at få et indtryk af partiernes holdning til miljøproblemerne.

Politikere og teknikere hævder ofte, at det er for dyrt at bekæmpe forureningen, og at de penge man anvender her vil gå ud over midlerne til skoler, hospitaler og andre væsentlige amts- og/eller kommunalopgaver.

Hertil er at sige, at et godt og sundt miljø er en forudsætning for et rigt menneskeliv, der i stor udstrækning vil mindske behovet for hospitaler,

erstatninger, indvalidepen sioner m. m.

De enkle spørgsmål skulle kunne give enkle svar, men enkelte partiers kommentarer og måde at udfylde spørgeskemaet på gør det også til en vis grad nødvendigt at man forstår politikersproget.

VORE SPØRGSMÅL

Det følgende brev og spørgeskema er sendt til alle de 11 partier, der var opstillet til det sidste folketingsvalg. Vi har ikke modtaget svar fra Centrumsdemokraterne, Fremskridtspartiet og Venstre.

NOAH AARHUS

Fredscentret, Vestre allés Kaserne opg. 3 - 5, 8000 Århus C
Kontakttid onsdag kl. 17 - 19, tlf. 12 62 39, giro 20 54 02

Til de lokale politikere og partier.

Dette spørgeskema er udsendt af en gruppe under NOAH/Århus, i forbindelse med kommune- og amtsvalget i marts 1974. Det er udsendt til alle partiforeninger og nogle enkelte kandidater. Spørgeskemaet ønskes retur senest d. 14 januar med et svar, der er dækkende for partiets standpunkt.

Spørgsmålene og partiernes svar vil blive offentliggjort uforkortet. Hvis Deres parti ikke svarer, vil dette også blive bemærket.

Vi beder Dem læse spørgsmålene grundigt igennem inden De begynder besvarelsen. Yderligere skemaer kan rekvireres.

Spørgsmålene bedes kun besvaret ved afkrydsning i rubrikkerne ved de enkelte spørgsmål. Såfremt De har yderligere kommentarer kan hvert parti vedlægge tekst svarende til en side A-4 maskinskreven m. 2 cm margen og 5 cm. til overskrift indeholdende højst 450 ord. Denne tekst vil blive offentliggjort uforkortet sammen med svarene på spørgeskemaet.

Vore spørgsmål

Trafik

- 1) Vil Deres parti i det nye byråd straks stille konkrete forslag til en mere dækkende og mere effektiv kollektiv trafik ?
- 2) Vil Deres parti indskrænke privatbilismen ved at anvende færre penge til motorgader, parkeringspladser (-huse) og lignende ?
- 3) Vil Deres parti i det nye byråd stille forslag om cyklegader, flere gågader og bredere fortove ?

Bugtrøret

- 1) Vil Deres parti sikre en effektiv forrensning af spildevandet inden det udledes gennem det planlagte bugtrør ?
- 2) Vil Deres parti anse følgende som minimumskrav til en effektiv rensning jfr. spørgsmål 1: en fjernelse af ca 90 % af spildevandets indhold af organiske stoffer samt fjernelse af ca. 90 % af spildevandets indhold af fosfor og kvælstof ?
- 3) Vil Deres parti forpligte rådmanden for kommunens tekniske afdeling til at overholde sit løfte afgivet til landvæsenkommissionen og borgerne på det kombinerede landvæsen- og borgermøde d. 22 aug. 1972, hvor han lovede, at der inden et år efter opførelsen af bugtrøret er taget foranstaltninger til yderligere rensning ud over den mekaniske ?
- 4) Hvorledes forstår De byrådsvedtagelsen fra 2. dec. 1971 hvori der står: "Inden to år efter opførelsen af bugtrøret, skal der foreligge projekt til yderligere rensning ud over den planlagte mekaniske" ?

Forstår De vedtagelsen som:

- A) Senest to år efter opførelsen af bugtrøret, skal der foreligge et rensningsprojekt på papiret alene .
 - B) At opførelsen af rensværket skal være afsluttet inden de to år, således at forrensningen ud over den mekaniske er effektiv .
- 5) Vil Deres parti fremme en vandbesparende udvikling i kommunen ved f. eks. at få fremmet et nyt klosetsystem,

der anvender en minimal mængde vand ved hver nedskyllning, frem for det nuværende, der bruger mellem 10 og 20 liter vand hver gang ?

- 6) Vil Deres parti være med til at sikre, at den kontrolopgave, som kommunen er pligtig til at føre over for virksomheder, der udleder spildevand bliver effektiv og ikke hemmeligholdes for offentligheden ?

Århus Å

- 1) Vil Deres parti tage skridt til at fjerne årsagerne til den skandaløse forurening af Århus Å ?
- 2) Vil Deres parti gå ind for en standsning af al udledning af urensset spildevand til Århus Å inden for de næste 4 år ?
- 3) Vil Deres parti mene, at en ren å kan nås inden 4 år ?

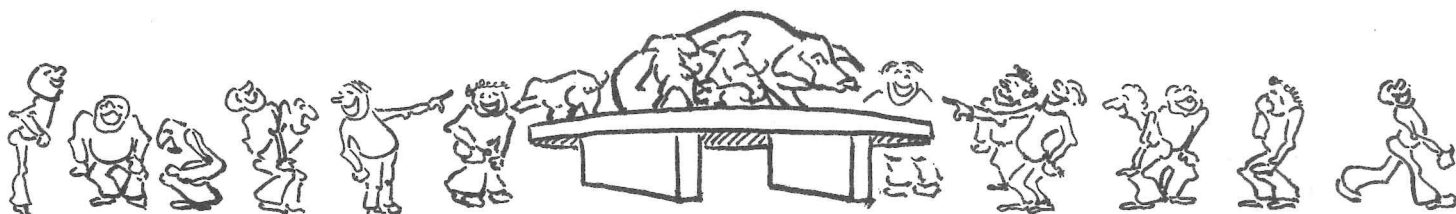
Renovation

Da byrådet har vedtaget, at genanvendelse skal tages i brug i den udstrækning, det overhovedet er praktisk muligt, stiller vi følgende spørgsmål :

- 1) Er Deres parti principielt tilhænger af returembalage i modsætning til engangsbalage ?
- 2) Vil Deres parti arbejde for at der i nybyggeri tages foranstaltninger til sortering af affald ved den enkelte husstand (f. eks. flere affaldsskakte i højhuse), jfr. bl. a. Haustrups Fabrikkers forsøg med dette ?
- 3) Vil Deres parti arbejde for at gennemføre sortering af affald i de eksisterende boligområder ?
- 4) Vil Deres parti kræve en opstilling af affaldscontainere til specificeret indhold, f. eks. glas og metaller, papir, haveaffald og træ, i boligområder o. a. steder ?
- 5) Vil Deres parti arbejde for at virksomheder og institutioner med meget affald af ensartet type (f. eks. glas fra apoteker) bliver indsamlet særskilt til genanvendelse ?

for partiet _____

(underskrift)



Partiernes svar

Her er en oversigt over de svar, vi fik fra partierne. Vi har brugt følgende tegn:

JA =

NEJ =

SVARER IKKE =

PARTIBOGSTAVERNE

BETYDER:

A = Socialdemokratiet

B = Radikale

C = Konservative

E = Retsforbundet

F = Socialistisk folkeparti

K = Kommunisterne

M = Centrumsdemokraterne

Q = Kristeligt Folkeparti

V = Venstre

Y = Venstresocialisterne

Z = Fremskridtspartiet

Tallene og de forkortede spørgsmål henviser til modsatte side.

PARTIERNE:

	A	B	C	E	F	K	M	Q	V	Y	Z
Trafik											
1 Mere kollektiv trafik ?	x			x	x	x		x		x	
2 Indskrænke privatbilismen ?				x	x	x				x	
3 Cyklegader, flere gågader og fortove ?	x			÷	x	x		x		x	
Bugtrøret											
1 Sikre en effektiv rensning ?	x	x		x	x	x		x		x	
2 Effektiv rensning = 90 % (bio + kem) ?	x				x	x		x		x	
3 Forpligtige rådmanden til at holde sit løfte ?	x	x			x	x		x		x	
4 Skal renseværket være færdig-udbygget 2 år efter røret ?	x	÷		÷	x	x		÷			
5 Fremme vandbesparende udvikling ?	x			x	x			x		x	
6 Kontrollere industrien ?	x	x		x	x	x		x		x	
Århus Å											
1 Fjerne forureningsårsagerne ?	x	x		x	x	x		x		x	
2 Standse udledning af urensset spildevand ?	x	x			x	x		x		x	
3 Ren å inden 4 år ?		÷			x	x		x		x	
Renovation											
1 Tilhænger af returemballage ?		x		÷	x	x		x		x	
2 Sortering ved husstand i nybyg ?				x	x	÷		÷		x	
3 Sortering v. husstand i eksisterende boligområder ?	x			x	x	÷		x		x	
4 Opstille specifice-rede containere ?				x	x	x		x		x	
5 Særskildt indsamling af ensartet affald ?	x			x	x	x		x		x	

Socialdemokratiet

Den socialdemokratiske byrådsgruppe kan med glæde svare ja til en række af de spørgsmål, som stilles af NOAH. Vi har sammen med andre partier allerede nu bevilget yderligere to millioner kroner i 1974/75 til bedre service i den kollektive trafik. Denne linje ønsker vi at fortsætte.

En indskrænkning af privatbilismen i for eksempel den indre by vil medføre omlægning af trafik, altså nye trafikveje og parkeringspladser udenfor bykernen. Socialdemokratiet vil medvirke hertil, således at den indre by får flere gågader og bilfredede områder. Ved en aktiv indsats i perioden fra 1970 til i dag er det lykkedes den socialdemokratiske gruppe at overbevise den tekniske forvaltning og hele byrådet om, at en effektiv spildevandsrensning er nødvendig. Vi anser det for givet, at der sammen med etable-

ring af et bugtrør udarbejdes projekt til den mest effektive rensning, gerne kemisk, såfremt det anses for at være uden skadelige virkning for bugten.

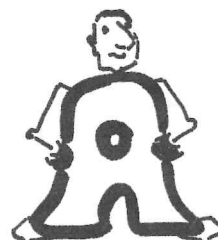
Vi vil fortsætte kampagnen for bedre spildevandsrensning, ikke mindst når det gælder Århus å. Vi vil arbejde for, at der skabes projekter til afskærende ledninger langs åen, således at spildevandet ledes i rør til nærmeste rensningsanlæg. Det samme gælder andre åløb, bl. a. Egåen.

Med den nye miljølov, som træder i kraft 1. april 1974, bør der indføres skærpet kontrol med industrispildevand.

Vedrørende renovationsproblemerne kan mit parti gøre NOAH opmærksom på, at jeg i Sundhedskommissionen har krævet, at der ikke opføres forbrændingsanstalter uden mulighed for sortering. Det vil sige, at der

skal skabes plads til effektiv sortering, inden selve forbrændingen. På samme måde ønsker vi sortering af andet affald, såfremt det er teknisk muligt og overkommeligt.

For Socialdemokratiet
Bernhard Nielsen



Det Radikale Venstre

Vi vil i det nye byråd stille konkrete forslag til en mere dækkende og mere effektiv kollektiv trafik.

Vi vil indskrænke privatbilismen.

Vi vil i det nye byråd støtte forslag om cyklegader, flere gågader og bredere fortove.

Vi vil fremme en vandbesparende udvikling i kommunen.

Vi mener, at en ren Århus Å først kan nås om 5 - 10 år.

For Det Radikale Venstre
Torsten Nielsen



Kommentar

Det Radikale Venstre svarede på deres egen måde, ved at afkrydse nogle af spørgeskemaets spørgsmål. Andre spørgsmål behagede dem åbenbart ikke, så dem rettede de i. I skemaet over svar på spørgeskemaet, er disse angivet som "svarer ikke". Det, som vi har fået ud af de overstregede spørgsmål er angivet her over.

Det Konservative Folkeparti

Vedr. trafikproblemer.

ad 1 og 2.

Partiet går ind for, at gøre den kollektive befordringsmulighed så attraktiv som muligt, for nærtrafikkens vedkommende bl. a. ved støtte af tanker om banetrafik og for trafikken i den indre by bl. a. ved indretning af særlig vognbaner til busserne, udvikelse af rutenettet, hyppigere ture, bekvemt materiel m. m. For at fremme den kollektive trafik findes det nødvendigt med en omstigningsmulighed fra individuel til kollektiv trafik, dvs. parkeringsmulighed uden for det fredeliggjorte byområde.

ad 3.

Partiet har støttet og vil fremover støtte bestræbelserne for etablering af gågader og -pladser, landskabs- og bystier m. m., dels af miljømæssige grunde, dels for at beskytte de "svage" trafikanter.

Vedr. "bugtrøret".

ad 1, 2, 3 og 4.

Partiet vil gå ind for en optimal anvendelse af de midler, der er til rådighed for forureningsbekæmpelsen i sin helhed.

Formålet med bugtrøret var alene at tilgodese kravene om gode, hygiejniske forhold i det nære kystområde. Herudover vil partiet gå ind for den fornødne rensning til beskyttelse af bugtens planter og dyreliv.

De 2 år er partiet indforstået med anvendes til at konstatere den ændrede udledningsforms indflydelse på dy-

re og planteliv, og udarbejdelse af projekt til den fornødne rensningsform, så der ikke foretages fejlinvesteringer.

ad 5.

Partiet vil se med velvilje på og støtte forslag til vandbesparelser under fornøden hensyntagen til hygiejniske forhold.

ad 6.

Kommunen er langt fremme med industrispildevandskontrollen og partiet er tilhænger af den størst mulige offentlighed også på dette område, men med fornøden hensyntagen til fabrikationsprocesser og lign.

Vedr. Århus å.

ad 1, 2 og 3.

En dispositionsplan for Århus å-oplandet foreligger i løbet af kort tid. De få tilfælde af udledning af urensset spildevand i åen under normale forhold skyldes hovedsagelig gamle utilstrækkelige ledningssystemer i den indre by. En opretning af disse forhold

er også med i dispositionsplanen.

En "ren å" kan ikke opnås alene af den grund, at der sker store tilledninger af plantenæringsstoffer ved gødskning af landbrugsarealer, men partiet vil gå ind for og forventer, at udledning af urensset spildevand under normale forhold vil være ophørt inden for de næste 4 år.

Vedr. renovation.

ad 1.

Partiet er tilhænger af returemballage i den udstrækning det er hygiejniske tilfredsstillende og praktisk muligt. Engangsemballage bør til gengæld være lettere nedbrydeligt.

ad 2, 3, 4 og 5.

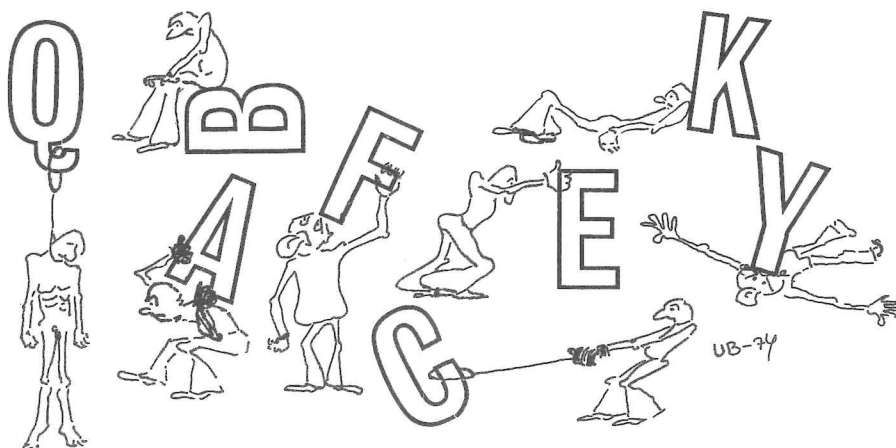
Partiet er tilhænger af genanvendelse i størst mulig udstrækning. Det vil dog næppe være praktisk muligt at foretage sortering i den enkelte husholdning, men for adskillige erhvervsvirksomheder er der mulighed for en sortering og indsamling, udover hvad der allerede finder sted.

Partiet har støttet bestemmelserne om, at der ved etablering af de nye behandlingsanlæg for dagrenovation tages fornødent hensyn til en frasortering af genanvendelige stoffer.

For Det Konservative Folkeparti

Olaf P. Christensen

Bent Dohm



Det Konservative Folkeparti har ikke ønsket at besvare spørgsmålene, som vi havde bedt om. Her under gengiver vi deres brev:

Til NOAH/Århus

Spørgeskema vedrørende trafikproblemer m. v.

Vedlagt tilbagesendes det fremsendte spørgeskema bilagt partiets besvarelse af de stillede spørgsmål.

Man har - som det ses - ikke ønsket at besvare spørgsmålene ved foretagelse af afkrydsning på skemaet. Baggrunden herfor er, at spørgsmålene - hvilket NOAH sikkert vil kunne forstå - er så komplekse, at en besvarelse med ja eller nej ikke på rimelig vis kan og bør gives. Man må efter partiets opfattelse ved stillingtagen til de rejste spørgsmål i overensstemmelse med de vilkår, der gælder for et demokratisk styre, overveje følgerne af de markante standpunkter, som spørgsmålenes form giver anledning til at tro, at gruppen ønsker presset frem.

Med venlig hilsen

Olaf P. Christensen

Bent Dohm

Dette behøver næppe yderligere kommentarer !



Socialistisk Folkeparti

SF er modstander af enhver form for motorgader ind gennem Århus' centrale dele. Vi kan under ingen omstændigheder acceptere, at byen på denne måde unaturligt deles op. Desuden vil disse motorgadeanlæg trække yderligere personbiltrafik til, så støj- og luftforureningen væsentligt forøges. I stedet har beboerne i den indre by krav på en ganske væsentlig udtynding af den nuværende individuelle trafik. For god ordens skyld skal det nævnes, at motorvejsanlæg (som f. eks. motorvejen øst om Brabrand Sø) gennem bymæssig bebyggelse kan lige så lidt accepteres.

Udover specielt anlagte cykelgader vil SF arbejde for, at der ved alle - eksisterende som kommende - vejanlæg med gennemkørende trafik anlægges cykelstier. SF's kommunalpolitiske udvalg indsendte - ved byrådets behandling af en ny renovationsordning - et skitseforslag til en samlet løsning af dagrenovationen og spildevandsrensningen. SF foreslog en sammenkobling af affaldsdestruktionsanlægget og renseanlægget, som havde mekanisk, biologisk og kemisk forrensning samt et bugtrør til udledning på stor dybde for at gøre sygdomsbakterier inaktive (heraf stor opblanding og saltholdigt vand - p. t. den bedste løsning). I øvrigt mener SF, at den vedtagne to års frist mellem bugtrørets etablering og et effektivt forrensningsanlægs etablering bør tages op til ny behandling i byrådet, da forskellige forhold sidst anlægsstoppet har sinket nedlæggelsen

af bugtrøret med mindst to år. SF mener, at en ny behandling i byrådet bør resultere i en beslutning om, at bugtrør og effektiv forrensning anlægges samtidig, så snart anlægsstoppet ophører.

I alle vitale sager (store projekter som f. eks. affaldsdestruktionsanlæg og rensningsanlæg) skal der være fuld medbestemmelse for både enkeltpersoner og grupper. Der skal være offentlige høringer og muligheder for indsendelse af forslag og ideer, som har reelle chancer for at få indflydelse på det endelige projekt. Derfor er det vigtigt at præcisere, at alle større sager sendes ud til byens borgere som ideforslag fra magistraten. Efter en grundig debat blandt borgerne og i byrådet, kan der træffes beslutning om, hvilket projekt, som magistraten og magistratsafdelingerne skal udarbejde.

I byrådet har SF rykket for en redegørelse fra mag.2. afd. om, hvor langt man er kommet i arbejdet med at få etableret lokale rensningsanlæg på de mest forurenende virksomheder. Til spørgsmålet, om en ren Århus Å kan nås inden 4 år, har vi svaret ja. Dette kræver en nærmere forklaring, da vi med svaret mener, at en renere å kan nås - mens åen slet ikke kan nå at få den oprindelige flora og fauna tilbage på så kort tid. Naturen kræver mere tid til en retablering efter en så meningsløs og brutal behandling. Desuden kommer Århus Å "til at nyde godt" af den nedsivning af forurenende vand fra den nuværende dagrenovations-

losseplads ved Eskelund (det meste af affaldet er ikke ordentligt destrueret) de næste 10-20 år, måske endnu længere. Så vidt SF er orienteret, har Teknisk afdeling lovet at hindre, at overfladeafløbsvandet løber ud i åen. Enhver foranstaltning til sortering af affald ved den enkelte husstand, som centralt ved affaldsbehandlingsanlægget vil have SF's fulde støtte. En maximal genanvendelse af diverse skroteffekter (glas, jern, metaller, pap, papir m. m.) er den eneste acceptable løsning for SF, da vi ikke kan være med til det råstofspild, som hidtil har fundet sted. SF vil bringe forslag vedrørende ovennævnte frem i både byråd og relevante udvalg.

For Socialistisk Folkeparti
Torben Maintz Andersen



Danmarks Kommunistiske Parti

Kommunisterne i Århus går til valg under hovedparolen "Mod storkapitalen - for en bedre by at leve i". Denne parole understreger i sig selv, at DKP i byrådet vil understøtte langt hovedparten af de initiativer, NOAH har taget på forureningsområdet.

Hvem er det andre end storkapitalen, der har økonomiske interesser i at svine byen og bugten til med giftigt affald, og længst muligt modvirke en effektiv offentlig kontrol med udledning af spildevand og henlæggelser på lossepladser? Er det ikke også den, der finansierer de tankstationer og banker, der ses på hvert eneste gadehjørne, hvor der ellers kunne have været nyttige faciliteter for byens borgere? Er det ikke for at tækkes storkapitalen, at byrådet laver planer til vældige motorvejsanlæg, parkeringshuse m. v., og samtidig sylter den kollektive trafik, for at bringe borgerne over i den profitgivende privatbilismes rækker?

I kraft af sine villige proselytter i byrådet har storkapitalen kunnet udvikle vores by til sine egne formål og efter sine egne hensigter. Storkapitalens - det besiddendes - interesser har man altid varetaget seriøst på Rådhuset. Mindre borgernes. Mindre arbejdernes, de studerendes, ungdommens, kort sagt alle arbejdendes interesser.

Kommunisterne vil på alle arbejdedes vegne bekæmpe denne politik. I

byrådet lige så vel som vi gør det på landets arbejdspladser, læreanstalter og i folketinget. Vi vil kæmpe for en kommunalpolitik, der sætter borgerne i centrum, og begrænser storkapitalens udfoldelsesmuligheder i overensstemmelse hermed.

Kommunisterne vil i byrådet arbejde for et bedre beboelsesmiljø, især tiltrængt i den indre by. Vi vil arbejde for en bedre kollektiv trafikbetjening, med bus og nærbaner, til en billigere pris. Vi vil værne og udvikle de rekreative områder, skovene, badestrandene og ådalen, og skabe bedre fritidsfaciliteter, ungdomshuse osv. En stærk udvikling af et net af cykle- og gangstier vil øge mulighederne for rekreation og afslapning. Vi vil bekæmpe enhver forurening skånselsløst efter det princip, at forurenere må betale prisen for rensningsanlæg - også når Århus Kommune vil storforurenere via bugtrøret - og vi vil skabe en stærk offentlig kontrol og debat om alle forureningsforhold, uden hensyn til forretningshemmeligheder. Vi vil virke for boliganvisningens genindførelse, som et slag mod al den spekulation, der drives med især den gamle boligmasse.

Alle disse ting kan lade sig realisere, uden en yderligere skattemæssig belastning af borgerne. Den 20. dec. 1973 oplyste borgmesteren, at over 100 mill. kr. står til kommunens disposition, som opsamlet driftsoverskud.

Partiernes svar

Vi vil arbejde for, at de store kasseoverskud og henlæggelser nedbringes, selvfinansieringen ophæves, og at taksterne for de kommunale værker nedsættes til et rimeligt niveau.

Kommunisterne vil arbejde for en generel ændring af den lokale kommunalforvaltning, til alle arbejdendes fordel.

Sæt kommunister i byrådet d. 5. marts 1974!

For Danmarks Kommunistiske Parti
Per Kristensen



Kristeligt Folkeparti

Efter at have udfyldt dette meget forenkede, men kontante spørgeskema, ønsker vi fra Kristeligt Folkeparti at understrege, at vi bestræber os på at være realistiske, også når det som her drejer sig om vore trafik- og forureningsproblemer. Det er let nok at afgive løfter om diverse planers gennemførelse med dato og årstal for færdiggørelse, men der er i den lokal-politiske situation såvel som på landsplan så mange ting og forhold, der spiller ind og som kan ændre eller i værste fald helt kuldaste en ellers god og gennemtænkt plan.

Vi ønsker dog i høj grad en ren by, hvor mennesker kan trives og færdes i boligområder såvel som i skov og ved strand uden at blive påtvunget snavs, ildelugt og giftholdig luft. Derfor kan vi kun understrege, at vi fra KF's side vil prioritere forureningsproblemerne meget højt og gøre det bedst mulige for at løse dem. Som forklaring på besvarelsen af tra-

fikproblemerne må vi tilføje, at efter vor mening må privatbilisten også have lov til at være her. Vi ønsker ikke at tvinge folk til at benytte de offentlige transportmidler, men gennem en mere tiltrækkende og dækkende kollektiv trafik, håber og tror vi også at kunne dæmme op mod den individuelle trafik, således at det bliver realistisk at "anvende færre penge til motorgader, parkeringspladser (-huse) o.l."

For Kristeligt Folkeparti
Arne Rod



Venstresocialisterne

VS's stilling til forurening.

Til trafikproblemer: VS's principielle opfattelse er, at boligkvarterer og trafik må holdes skarpt adskilt, således at boligkvartererne kan yde tilstrækkelig ro til mennesker at slappe af i og samtidig virke inspirerende på menneskelig udfoldelse. Hvis vi nogen- sinde skal gøre os håb om at gøre vore boligkvarterer til egentlige fælles miljøer, må de miljøfjendske virkninger,

som bilerne skaber, fjernes. Derfor vil VS arbejde for en ny fordeling af kommunens investeringer, så at vi får flere legepladser og flere fælles rekreative områder, og færre motorgader og parkeringspladser. VS vil især lægge vægt på at støtte de forsøg på selv at organisere deres boligkvarterer, som beboerne mange steder har foretaget. VS ser i sådanne beboerforeninger spirer til en ny og me-

re menneskelig opbygning af samfundet.

Til bugtrøret: VS ønsker en så effektiv rensning af spildevandet, at det ikke længere kan true livet i Århus Bugt. Hertil kræves bygning af et biologisk-kemisk rensningsanlæg, som vil kunne rense vandet så godt, at det vil være overflødigt at investere 8 mill. kr. i et bugtrør. For VS er hele sagen omkring bugtrøret

et tydeligt eksempel på, hvorledes de kommunale myndigheder har trumfet et projekt igennem trods protest fra den befolkning, som har valgt dem. Kommunen har i hele den sag været meget uvillig til at offentliggøre de oplysninger, som enhver beboer burde have krav på at få. VS vil modarbejde sådanne forsøg på at umyndiggøre befolkningen og i stedet kræve alle oplysninger ud til fri diskussion.

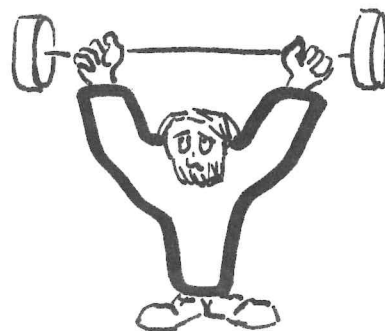
Til Århus Å: Århus Å er i dag rådden og stinkende, fyldt med giftigt slam. Alligevel har byrådet ikke gjort noget effektivt for at bekæmpe forureningen af den. Det har tværtimod tilladt industrier som Ceres at bruge åen som kloak for deres spildevand. VS vil i byrådet kræve en

standsning af denne tilsvining og søge at pålægge virksomhederne at rense deres spildevand, før det ledes ud.

Nu er kommunens politik underlagt andre hensyn end befolkningens velfærd, nemlig at skabe så gode forhold for kapitalen, at den vil investere i kommunen. De krav, kapitalen stiller, skyldes ikke ønske om at skabe de mest menneskelige forhold, men om at opnå den største fortjeneste. For store udgifter til forureningsbekæmpelse vil betyde nedgang i fortjenesten og dermed nedgang i lysten til at investere det pågældende sted. Derfor har en kommune kun begrænsede muligheder for at løse forureningsproblemet fuldstændigt. VS vil imidlertid kræve at de muligheder, der er, benyt-

tes fuldt ud til at skabe et mere menneskeligt miljø for befolkningen.

For Venstresocialisterne
Flemming Ravn Rasmussen



TEGN

ABONNEMENT

ABONNEMENTET TEGNES MED INDBETALING AF KR. 35.
PÅ GIRO 160039

TIL NOAH:

HUSET

RÅDHUSSTRÆDE 13

1466 KØBENHAVN K



Trafikproblemer

Hver dag udføres der i Århus og andre større byer et enormt trafikarbejde. Men enhver erkender, at det ikke sker uden problemer.

Hvad man opfatter som problemer, og hvilken betydning man tillægger dem, er naturligvis bestemt af ens personlige interesser. Hvad man udpeger som de årsager, der bør fjernes, afhænger af, hvad man anser for problemer og desuden igen af ens personlige interesser. I det følgende er der lagt vægt på at se problemer og årsager i lyset af en humanistisk grundholdning, og der er lagt vægt på værdien af et godt miljø.

Privatbilismen

De store trafikproblemer i byerne skabes af en stærk byvækst i forening med privatbilismen. Gaderummet, der er ethvert boligmiljø's vigtigste

element, ligger idag som et ingemandsland mellem husene, - til fri disposition for enhver motorudfoldelse, med adgang for selv de sværeste lastvognstog, som idag kører på de internationale landeveje.

Fordele (?)

Som et positivt træk ved bilen fremføres ofte, at den giver føreren en følelse af frihed. Men er den følelse ikke bygget på en illusion? Det er i al fald svært at se, at bilister i fx. bytrafik med lysregulering, opmarchbåse og madpakkekørsel skulle have nogen særlig frihed.

Det hævdes at være en fordel, at bilisten kan sidde og være sig selv, fri for andres selskab. Men spørgsmålet er vel, om ikke bilisten bare sidder og får alt for høje tanker om sig selv. Måske var det nok så sundt for ham at sidde fx. i en bus og se

og høre sine medborgere, ja måske endda snakke lidt med en af dem. Bilen bringer os fra dør til dør. Dertil er for det første at sige, at dette ikke gælder i fx. ældre forretnings- og boligkvarterer, hvor parkeringsmulighederne oftest er stærkt begrænsede; dernæst bør det fremhæves, at motion er meget sundt, i nogle tilfælde livsnødvendigt for moderne mennesker.

Til ambulancetjeneste o.l. samt visse former for vareudbringning er bilen velegnet.

Ulemper

Blandt de ubetinget negative sider ved bilismen skal først nævnes det, at bilerne kræver meget store kørearealer og parkeringsarealer pr. transporteret person. Bilisterne er i de ældre bydele børnenes konkurrenter, hvor det gælder disses ønske om legeplads og almenhedens konkurrenter i dens ønske om grønne områder. Hidtil har bilisterne klaret sig bedst i konkurrencen. I ny etagebebyggelse og ved større samlingssteder anlægger man kæmpestore, dødsenstriste parkeringsørkener og udkørselsveje. Ved sin mængde, hastighed og tilfældige ankomstmåde påvirker bilen den øvrige færdsel med en slags visuel forurening, som fremkalder uro, utryghed og irritation. Det er vel især fodgængere og cyklister, der forulempes på denne måde; men det er påvist, at også bilisterne udsættes for hyppige stresspåvirkninger. Bilstøjen rammer cyklister og gående samt beboere ved vejen. Støjen kan forstyrre den psykiske balance. Kemisk forurening af luften med blyforbindelser, kvælstofforbindelser, kulilte og kulbrinter rammer alle i byen, men er farligst for småbørn og folk med svage lunger. Forureningen



fremkalder eller forværrer sygdomme som lungekræft, bronchitis o. a. Den grimme lugt af udstødningsgasserne må også nævnes.

Frygten for trafikulykker findes især hos ældre og forældre med mindre børn.

Menneskelige lidelser i forbindelse med trafikulykker kan ramme enhver. De store samfundsmæssige omkostninger, som er forbundet med trafikulykker (hospitalsbehandling, tabt arbejdsindsats i produktionen, politi og retsvæsen, udbedring af materielle skader), påvirker direkte eller indirekte os alle.

Fremstilling og brug af biler er meget ressourcekrævende i forhold til nytten (antal kørte personkilometer). Til vejbygning medgår bl. a. vældige mængder grus, der som oftest udgraves i landskabeligt værdifulde områder.

Eftertanker

På baggrund af de opridsede fordele og ulemper forekommer det klart, at der i en løsning af trafikproblemerne må indgå en reduktion af antallet af biler i byen. Skal trafikproblemerne løses, samtidig med at hovedtrækene i den eksisterende bystruktur bevares, må privat bilkørsel erstattes af en eller anden form for kollektiv trafik. Kollektiv trafik kan udformes således, at de miljømæssige ulemper bliver minimale.

Som en begyndelse kunne man etablere parkeringspladser ved bybussernes endestationer og forbyde bilister med bopæl udenfor byen at køre inden for bybusnettet. Man kunne desuden fastsætte en meget lav hastighedsgrænse, fx. 20 km/t eller mindre, i byen uden for de gader, hvori busserne kører. Gadekryds udenfor busgaderne kunne udføres i fortovsniveau, såle-

des at bilisterne ved passage måtte køre op og ned over en skrå kant. Dette ville skærpe agtpågivenheden, og lysregulering i sådanne kryds kunne undgås. Samtidig måtte bushypigheden forøges, således at den kollektive trafik kunne betjene den forøgede andel af hele trafikken, som den kollektive trafik ville få under disse forhold.

Målet må være at få alle privatbiler ud af byen så hurtigt som muligt. Naturligvis kunne andre metoder bruges for at fremme dette mål. Disse tekniske spørgsmål af almen karakter skal ikke uddybes her. I stedet skal vi se på den behandling, nogle konkrete trafikproblemer i Århus har fået.

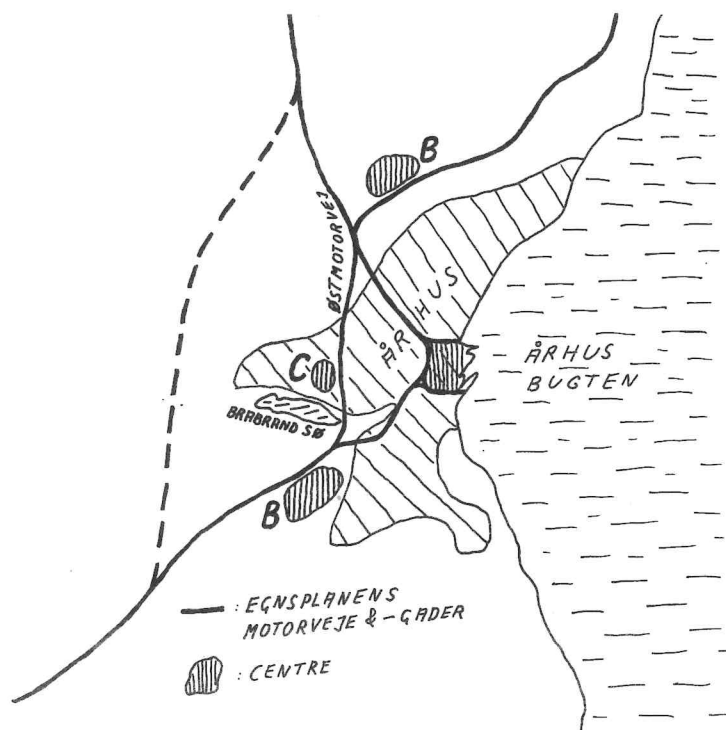
Østmotorvej eller vestmotorvej eller?

Først kom projektet om den østjyske motorvej. Det var i 1965. Den linieføring, der var valgt i projektet, gik øst om Brabrand Sø. Så kom egnsplanen for Århus. Det var i 1966. Egnspanen anbefalede, at byrådet ved vej-

byggeri og tildeling af byggetilladelser fremmede opvæksten af 3 nye bycentre i Århusegnen. Et center skulle ligge mod nord ved Lisbjerg og et center mod syd ved Hasselager. Begge disse såkaldte B-centre skulle være så store, at folk kunne få snart sagt alt, hvad de havde brug for dør. Det tredje center skulle ligge lige vest for motorvejen ved Brabrand Sø, ikke langt fra Århus. Det skulle ikke være så stort som de andre og blev kaldt et C-center.

I egnsplanen regner man med, at der vil komme en meget stor biltrafik mellem B-centrene, og denne trafik skulle benytte motorvejen. Den gennemgående trafik ville ifølge prognoserne frem til år 2000 ikke blive større end svarende til en tosporet vejs kapacitet. Alligevel er der for en sikkerheds skyld i egnsplanen skitseret linieføringen for en fremtidig motorvej vest for alle centre.

Hvordan er det nu gået med egnsplanens virkeliggørelse? Det er i al fald ikke gået som planlagt. B-centrene, de store centre, som skulle opstå



Trafikproblemer

nord og syd for byen, er ikke rigtig blevet til noget. Der er ikke ret mange, der har villet bygge dér. Centret skulle ifølge planen kun forsyne de nærmestboende med dagligvarer; men kommunen har alligevel givet tilladelse til opførelse af to store foretagender som Gellerupplanen incl. Gellerupcenteret og Bilka bilistvarehus i dette område. Begge foretagender er stærkt trafikskabende.

Gellerupplanen er bygget så tæt ved den planlagte østmotorvej, at 2000 beboere vil blive kraftigt berørt af støj (A.L.) Hundreder af familier vil komme til at bo 50-100 m, nogle endda kun 30 m fra motorvejen. Det er mærkeligt, at kommunen har givet disse byggetilladelser. Værdien af det grønne område omkring Brabrand Sø og Århus Å vil på grund af motorvejsstøjen blive forsvindende (A.L.) Motorvejskontorets konsulent i landskabsæstetik foretrækker en vestlig

linieføring, ikke blot af miljøhensyn, men også fordi han regner med, at en vestlig motorvej under alle omstændigheder vil være nødvendig om en halv snes år for at klare den gennemgående trafik. Samtidig med at den østlige linieføring droppes, må ifølge landskabskonsulenten den i forvejen vanrøgtede egnsplan laves om.

Hvis projekteringsloven af 1965 skal laves om, må der skabes flertal for det i Folketingets trafikudvalg og i Folketinget. Århus Byråd kan altså ikke selv bestemme linieføringen, men Folketinget er ofte meget lydør overfor de lokale myndigheders ønsker i den slags sager.

Der har længe i såvel byråd som amtsråd været flertal for en østmotorvej, men i de seneste år er modstanden vokset. En tværpolitisk arbejdsgruppe har indsamlet 5600 underskrifter for en protest i Brabrand og omegn. Materialet er sendt til Folketingets trafikudvalg; trafikudvalget har ikke endnu

nødvendigvis sagt det sidste ord i sagen, al den stund motorvejsbyggeriet endnu ikke er sat i gang. Lige før folketingsvalget d. 4. dec. var der i trafikudvalget omtrent lige mange for østlig som for vestlig linieføring.

I en debat i byrådet om den tværpolitiske protest sagde Orla Hyllested (S), at en opgivelse af østmotorvejen ville forudsætte visioner om en helt anden trafikstruktur end den nuværende, og han kunne ikke gå ind for protesten. Ole Nørgård Madsen (S) var modstander af østmotorvejen og motorveje i det hele taget; han gik ind for kollektiv trafik. Bent Dohm (C) talte for en vestlig motorvej, idet han påpegede, at egnsplanen samtidig måtte laves om. Kun 7 af byrådets 31 medlemmer gik ind for protesten. Det var Ole Nørgård Madsen, Inger Lillelund (R), Bent Dohm, Lars P. Gammelgård (C), Eigil Jørgensen (C), Axel Haar-Nielsen (V), Schack Preetzmann (SF). Set fra vort synspunkt må naturligvis



Gjellerupplanen ved Brabrand Sø

vestmotorvej foretrækkes frem for østmotorvej, og ingen motorvej frem for vestmotorvej. I stedet for at bygge store centre omkring Århus, burde man sørge for at styrke de eksisterende landsbysamfund på en nænsom måde.

Kollektiv trafik i Århus Kommune

Efter knap to års arbejde afgav en af Århus Byråd nedsat trafikkommission d. 31/6 72 en betænkning om "Kollektiv trafik i Århus Kommune". Det var meningen, at kommissionen i betænkningen skulle komme med et oplæg til byrådet, som pegede på en række muligheder for den fremtidige kollektive trafiks struktur. Kommissionen siger et sted i betænkningen, at den fra begyndelsen undgik at lægge sig fast på nogen bestemt løsning. Alligevel ser den kun på bustrafikken, og den kommer kun frem til 4 forskellige alternativer for et fremtidigt busrutenet, og de er næsten ens. At alternativerne er så ens kommer af, at kommissionen allerede i den indledende målsætning lægger sig fast på to kriterier, nemlig:

1/ Gangafstanden til bus:

I bymidte højst 200 m.

Ved institutions-, erhvervs-, og boligbyggeri højst 400 m.

I tyndt bebyggede områder højst 800 m.

2/ Rejsetiden:

I den sammenhængende by højst 30 min.

Mellem kommunens yderområder og centrum højst 50 min.

Kommissionen nævner, at den som ledetråd i sit arbejde har haft trafikprognoser, altså fremskrivninger af den foregående tids uhemmede ekspansion i biltrafikken. Prognoserne siger, at biltrafikken vil være fordoblet og

den kollektive trafikandel faldet (lidt) i 1980. Men ved at lægge sig fast på en prognose bestemmer kommissionen faktisk bare, at byrådet skal støtte den trafikform (samfundsgruppe), som har været dominerende i den foregående tid.

Et ganske kort afsnit i betænkningen om restriktioner mod bilismen slutter med: "... Indførelse af restriktioner må dog nøje afvejes mod øvrige hensyn til bymidtens stilling som handelscentrum". Hvorfor det? Det er vel ovenikøbet tvivlsomt, om de handles angst for at miste lidt af overskuddet er velbegrundet. En bilfri by kunne gøres ganske tiltrækkende.

I byrådets debat d. 26/10 72 om betænkningen blev der ikke diskuteret meget andet end bustakster og busselskabernes organisationsformer. Debatter vi ste dog, at alle gik ind for styrkelse af den kollektive trafik, men der var alligevel ikke flertal for mere vidtgående restriktioner over for bilismen. Eigil Jørgensen (C): "I øjeblikket frembyder den individuelle trafik ikke væsentlige problemer for vort bysamfund, hverken m.h.t. fremkommeligheden i gaderne eller til muligheden for parkering. Århus har her gode vilkår, og der er derfor i øjeblikket ingen rimelig begrundelse for særlige restriktive foranstaltninger for den individuelle trafik. . . . Den konservative byrådsgruppe vil medvirke til at sikre en rimelig balance mellem de to transportformer under hensyn til byplanmæssige, miljømæssige(!), sociale(!) og økonomiske interesser". Kr. Nielsen (S): "Ønsket om et både godt og effektivt bussystem betyder ikke, at der skal lægges private bilerne hindringer i vejen. Bilerne er en nødvendighed i vort nuværende samfund, og de har givet familierne mulighed for at flytte uden for byen. Udelukkelse af bilerne

vil få det moderne bysamfund til at ændre karakter og stagnere og kan medføre bekostelig omstrukturering af erhvervslivet". Ole Nørgård Mad sen var den eneste socialdemokrat, der ønskede restriktioner mod bilismen. Schack Preetzmann (SF): "Store og væsentlige problemer er blevet ladet ude, fx. de miljømæssige forhold, og der har ikke været nogen lyst til at eksperimentere. Man burde have set på S-tog, kollektiv taxa, o-takst, bedre busser, 5 min. intervaller. Indskrænkning af private biler burde være undersøgt".

Debatten endte med, at byrådet tog betænkningen til efterretning, og magistratens 5. afdeling fik til opgave at komme med konkrete forslag vedrørende den fremtidige kollektive trafik.

2/3 af byens beboere (børn, husmødre, ældre) vil være uden bil i 1980 ifølge prognoserne. I dag er andelen større. Hvor stor en del af byrådets medlemmer har mon bil?

Lokale beboerfor- eningers trafikplaner

I de senere år er det gået op for mange "eksperter" og en del politikere, at beboerne i en by eller et kvarter på en eller anden måde må tages med på råd i offentlige planlægnings sager, der vedrører det pågældende område. Det gælder fx. forskellige former for byplanlægning, saneringsplanlægning og også trafikplanlægning. Erfaringen viser, at de offentlige myndigheder tit har meget ringe føling med de lokale beboeres problemer og ønsker. Særlig udtalt er det i store byer, og når det gælder forholdet til beboere i slumkvarterer. At det forholder sig sådan, kan egentlig ikke undre, når man tager i betragtning, at de fleste politikeres om-

Trafikproblemer

gangskreds meget naturligt bliver folk på ledende poster i samfundet.

Med forståelse for denne problematik har to beboerforeninger i Århus, nemlig Sjællandsgade-kvarterets og Ole Rømersgade-kvarterets beboerforeninger, selvstændigt udarbejdet miljømæssigt forsvarlige trafikplaner. De to kvarterer er begge udsat for store problemer med gennemkørende trafik.

Sjællandsgades trafikplan (FAB) går bl.a. ud på ved hjælp af et system af ensretninger og gågader at udelukke den gennemkørende trafik og modvirke for stor kørehastighed og skabe legemulighed for børn i flere af gaderne. Be-

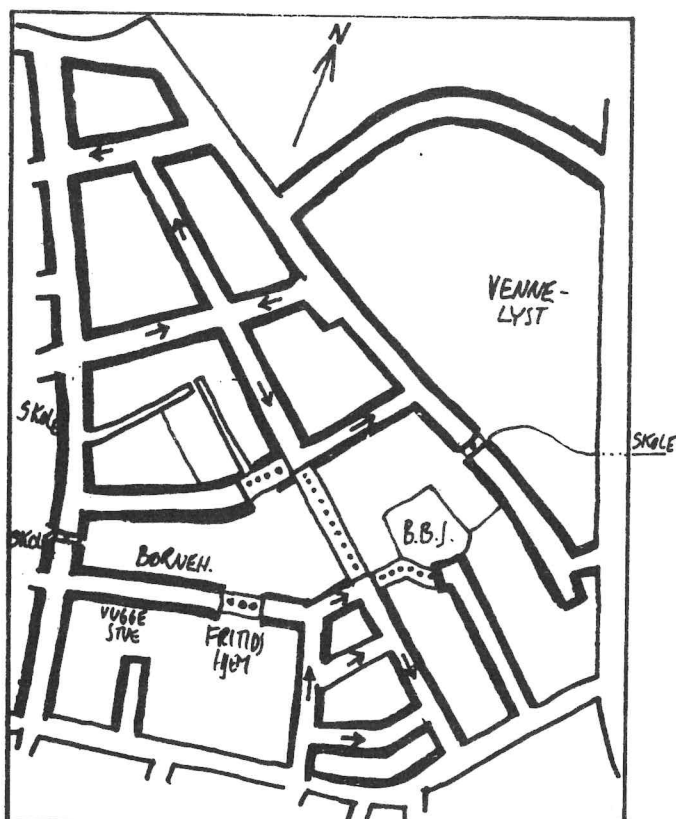
boerforeningen sendte planen til rådhuset. På rådhuset blev der holdt et møde om sagen med politiet og en repræsentant for Århus Handelsstands parkeringsudvalg, men der måtte ikke være folk fra beboerforeningen til stede. Stadsingeniørens kontor arbejdede derefter med sagen og kom knap et år efter med en plan, som efter beboernes mening var både bilvenlig og beboerfjendsk, idet den på grund af nogle ensretninger tillod store kørehastigheder i visse gader. Gågader blev der ikke tale om. I den mellemliggende tid havde 24 erhvervsdrivende i området protesteret mod beboerforeningens plan. Men da Sjællandsgade-

kvarteret har 4000 beboere, kan de 24's protest vel ikke have været udslaggivende(?).

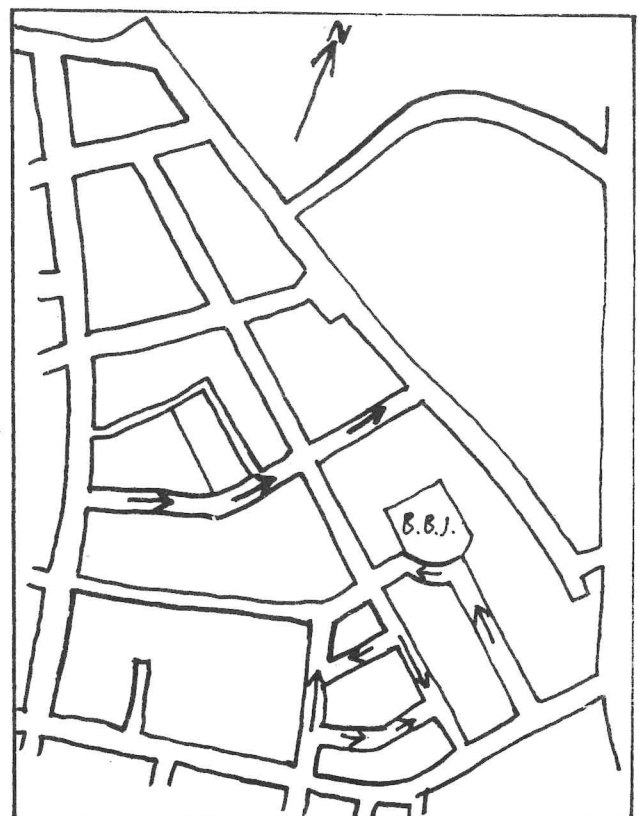
Ole Rømersgade-kvarteret har særlige problemer med tung trafik, idet der findes to store vognmandsforretninger i området. Beboerforeningens plan rummer bl.a. udelukkelse af den gennemkørende trafik og udflytning af vognmandsvirksomhederne. Som en advarsel til andre beboerforeninger, som kunne tænke sig at arbejde med trafikplaner, kan det oplyses, at OR-beboerforeningens arbejde af ledende personer i Århus kommune er blevet betegnet som provokerende, ensidigt, egoistisk, pressionsagtigt, naivt og

SJÆLLANDSGADE - KVARTERET

BEBOERPLANEN:



SÅDAN ER DET NU:



TEGNFORKLARING: = P-GADE ... GADE FRI FOR GENNEMKØRSEL ≡ ENSRETTET

Historien om det lange rør

samfundsfjendsk. Ca. 9 mdr. efter planens udsendelse nedkom stadsingeniørens kontor med et forslag til ensretning af gaderne, som udelukkede den gennemkørende trafik. Men det store problem med den tunge trafik vil ikke blive løst foreløbig, for kommunen har for nylig givet tilladelse til i kvarteret at opføre en benzinstation og et lavprisvarerhus og til at udvide en vognmandsvirksomhed. Det er ovenikøbet sket i strid med den gældende egnsplan, hvis målsætning (pkt. 3) siger: "Århus city vil ikke kunne ombygges til et velfungerende bilcenter. En aflastning i form af nye bilbetjente centre vil være nødvendig".

Man ser meget ofte, at der af de offentlige myndigheder træffes afgørelser, som imødekommer erhvervsinteresser. Ved at støtte erhvervslivet kan der også af og til skabes fordele for nogle arbejdere og forbrugere i form af lavere priser, bedre varer, øget bekvemmelighed eller bedre arbejde. Men medregner man de negative sider ved det, der sættes igang - miljødelæggelsen - som forøvrigt ofte belaster andre end dem, der nyder fordel, kan samfundets totale gevinst meget let blive negativ.

nhwn

Litteratur

A. L.: Støjrapport udgivet af Arkitektskolens Landskabsafdeling. Århus 1973.

FAB: FAB "INFORMATION" nr. 1, 1974. Udg. af Foreningen af Byplanlæggere, Nørreport 20 8000 Århus C.

DET KUNNE VÆRE SKØNT, NOAH 1973.

Bugtrørsvedtagelsen:

Den 2. dec. 1971 vedtog Århus Byråd, at byens spildevand skal udledes gennem et ca. 2,2 km langt udledningsrør ud i Århus Bugt. Samtidig blev der fra det socialdemokratiske flertal tilføjet, at der to år efter opførelsen af rørledningen skal foreligge projekt til yderligere rensning ud over en mekanisk. Den sidste tilføjelse var en socialdemokratisk imødekommethed overfor 65.000 medlemmer fra fritids- og erhvervsorganisationer. Imod den tilføjelse stemte de konservative og venstre undtagen rådmand A. Hår-Nielsen (V), der undlod at stemme sammen med de radikale. Det er i denne forbindelse værd at bemærke, at rådmanden for den tekniske afdeling Olaf P. Christensen (K) stemte imod den socialdemokratiske tilføjelse, fordi han på et senere tidspunkt bruger denne tilføjelse for at overbevise borgerne om hans og kommunens gode vilje til at ville rense spildevandet. På samme byrådsmøde forsøgte rådmand Olaf P. Christensen at få tilslutning fra den socialdemokratiske gruppe til et forslag om at vente på landvæsenskommissionens dom om eventuel ekstra rensning ud over den mekaniske, således at det blev landvæsenskommissionen, der måtte tage den endelige beslutning om eventuel effektiv forrensning af byens spildevand. Den konservative ordfører Bent Dohm forsøgte derefter med et forslag om, at den toårs frist, som de socialdemokratiske medlemmer havde foreslået, skulle gælde færdiggørelsen af de biologiske undersøgelser, som kommunen havde iværksat med henblik på at få

belyst de fiskebiologiske konsekvenser af spildevandet. Dette forslag faldt, og den socialdemokratiske gruppes forslag blev vedtaget.

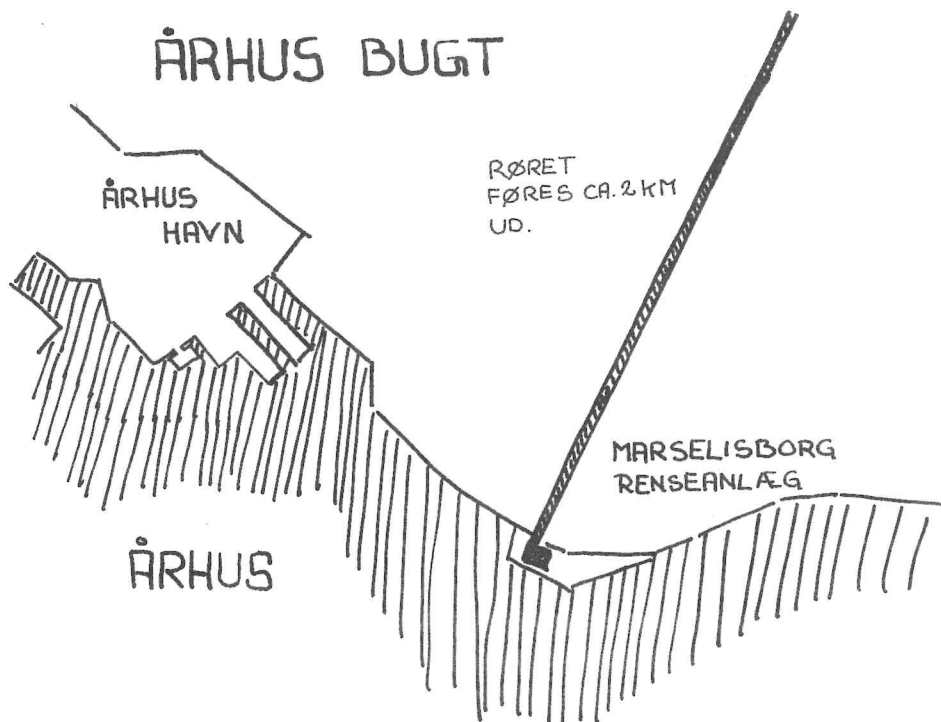
En manglende konklusion

Den 9. dec. blev i Aarhus Stifttidende offentliggjort dele af en biologisk undersøgelse foretaget af zoologistuderende M. Exner på bestilling af Århus Kommune. Undersøgelsen viste, at Århus Bugt er stærkt forurenet ud til 1200-1500 meter fra kysten. Denne rapport, der fik navnet "Børsteorme-rapporten", fordi den lagde vægten på bestemmelsen af antallet af børsteorme, der er et udtryk for forureningsgraden, blev ikke afleveret til Rådhuset med de to sidste sider konklusion, men via Aarhus Stifttidende blev konklusionen sendt til rådmand Olaf P. Christensen. Selvom der er begået en menneskelig eller teknisk fejl ved ikke at have medtaget konklusionen til Rådhuset, gik der tre dage med vægring og undskyldninger, inden den manglende konklusion blev frigivet i henhold til loven om offentlighed i forvaltningen.

Problemerne omkring børsteormaffæren bevirkede, at rådmanden for teknisk afdeling lovede at afholde et borgermøde om spildevandsproblemerne med et ekspertpanel, der ville redegøre for spildevandsudledningen i Århus Bugt inden udgangen af januar 1972.

Den 21. januar 1972 uddelte antiforureningsgruppen Sort Kors På Rød Bund en løbeseddel på byens strøg og Rådhus med opfordring til byens styre og borgere om at kræve spildevandet effektivt rensat. Antiforureningsgrup-

Historien om det lange rør



pen havde den 27. dec. 1971 kritiseret kommunens spildevandspolitik i et læserbrev til Aarhus Stiftstidende, der i forstørret udgave var udstillet i "Bukikken i Bruunsgade", hvori det blev forklaret, at kommunen kun ønskede at fjerne spildevandet fra sit eget ansvarsområde og ikke medregner de globale konsekvenser for havforureningen ved udledningen af dårligt rensset spildevand. Ligeledes blev der advaret mod Isotopcentralens rådgivning til kommunerne, da man havde erfaret, at deres rådgivning altid havde medført et langt udledningsrør med mekanisk forrensning. Resultatet fra Øresund, hvor der hvert år udledes to hundrede millioner tons urensset spildevand, er skræmmende. Disse aktiviteter var tænkt som oplæg fra modstanderne af bugtrøret uden effektiv forrensning til det lovede borgermøde, men den 23. januar 1972 blev i et interview med stadsingeniør Johs. M. Sørensen offentliggjort i Aarhus Stiftstidende gjort klart, at det planlagte borgermøde på hans foranledning var

udsat til foråret, fordi det efter hans mening var misbrug af borgernes opmærksomhed at afholde borgermødet, før resultaterne af bugtundersøgelsen forelå. I interviewet afslørede stadsingeniøren sin holdning til forureningsbekæmpelsen ved at udtale, at havet er det bedste rensningsmiddel vi har. Desuden gjorde han gældende, at vi må lære at leve med en vis forurening. Sort Kors På Rød Bund reagerede med et læserbrev 3. febr. 1972 og gav heri udtryk for forbavelse over udsættelsen af borgermødet på grund af manglende viden om tilstanden i Århus Bugt, da der tilsyneladende havde været viden nok til at få politikerne til at vedtage bugtrøret. Samtidig blev stadsingeniørens udtalelse om, at vi må lære at leve med en vis forurening, kaldt alle tiders dårligste undskyldning for ikke at gøre noget alvorligt ved forureningsbekæmpelsen. Sort Kors På Rød Bund udsendte derefter d. 20. febr. 1972 et forslag til løsning af spildevandsproblemerne for Århus med følgende ordlyd på en løbeseddel,

der blev fordelt i store dele af Århus:
- Man laver et langt udledningsrør som vedtaget af Århus Byråd, og lader røret slå et sving med retning mod Rådhuset og leder spildevandet urensset igennem. Inden spildevandet når ud i bugten, løber det gennem en åben rende inde i Rådhuset.

Resultatet:

Inden et år er gået, vil spildevandet der udledes med garanti være rensset, så det er klart som krystal, når det løber gennem Rådhusets åbne rende.- Efter at NOAH/Århus var etableret gik Sort Kors På Rød Bund og NOAH sammen for at få fremmet en positiv holdning til en effektiv forrensning af spildevandet fra byen, så forureningen af Århus Bugt kunne blive bragt til ophør. Der blev lavet en underskriftindsamling mod udledning af spildevand, der ikke er rensset biologisk og kemisk, og fik den 28. febr. 1972 op-



taget en artikel i Aarhus Stifttidende med overskriften: Forkast bugt-røret. Heri blev forklaret om farerne ved udledning af dårligt rensset spildevand og om hvilke rensningsmetoder, der kan anvendes for at mindske eller fjerne spildevandets forurenende stoffer. Desuden blev borgerne opfordret til at protestere mod udledningen af dårligt rensset spildevand.

Pressedebat

Borgermødet, der var udsat til foråret, kom ikke som lovet. Derfor efterlyste Sort Kors På Rød Bund mødet i et læserbrev til Demokraten og Aarhus Stifttidende den 4. og 13. juni 1972 og gjorde rådmand Olaf P. Christensen opmærksom på, at foråret var forbi, og at det begyndte at være slut med mange borgeres tålmodighed.

Endelig den 19. juni 1972 blev det lovede borgermøde annonceret, men ikke som et egentligt borgermøde. Det var blevet besluttet at kombinere landvæsenskommissionens behandling af sagen med et borgermøde, d.v.s. at man fra myndighedernes side havde overdraget landvæsenskommissionen ansvaret og ledelsen af mødet, så borgerne ikke havde nogen chance for ad politisk vej at ændre en tøddel ved Byrådets beslutning. Den udøvende og dømmende magt blev blandet sammen i en pærevælling. Den 20. juni blev rådmand Olaf P. Christensen interviewet af Aarhus Stifttidende, og fortalte her, at det var en misforståelse, at Århus Kommune ville udlede urensset spildevand. Den 2,2 km lange rørledning opfylder kun de badevands-hygieniske krav, og antyder sagkundskaben, at det ikke er tilstrækkeligt at rense spildevandet mekanisk, laver vi omgående yderligere forrensning, eventuelt kemisk.

NOAH svarede rådmanden i et læserbrev den 8. juli 1972 og benægtede misforståelsen, da der ikke forelå nogen beslutning om rensning ud over den mekaniske, og præciserede, at kommunen skulle tvinges eller dømmes til at rense spildevandet effektivt. Erhvervsfiskerne havde allerede sammen med 65.000 medlemmer af fritids- og erhvervsorganisationer på et møde i Viby l. dec. 1971 protesteret mod bugtrørsløsningen og hævdede i et interview med Aarhus Stifttidende, at det måske er slut med erhvervsfiskeriet på Århus Bugt, hvis det samme spildevand, der havde fordrevet torsk og fladfisk fra den inderste del af Bugten, skal pumpes gennem den 2,2 km lange rørledning. For blot 10 år siden var den inderste del af Århus Bugt fyldt med torsk og fladfisk. Den 7. august overrakte NOAH/Århus landvæsenskommissionen de ind-

samlende protestunderskrifter, og sendte samtidig kopi af brevet tilgædet landvæsenskommissionen til rådmanden og bad ham orientere Århus Byråd om protestindsamlingen.

Den 10. august orienterede rådmanden Byrådet om NOAH's underskriftindsamling og gentog igen, at henvendelsen var en misforståelse, da Byrådet havde vist sin gode vilje til at ville rense spildevandet og pegede her på den socialdemokratiske tilføjelse om eventuel ekstra rensning to år efter opførelsen af rørledningen.

Rådmanden og stadsingeniøren gav i et interview d. 13. august 1972 udtryk for, at det er deprimerende, at folk ikke har tillid til dem, og fortalte, at man var foregangsmænd indenfor forureningsbekæmpelsen, da man blandt andet vil adskille kloak- og regnvand, der vil give mulighed for effektiv slutrensning, og i løbet af to til tre år har Århus Kommune den mest moderne dagrenovation - indbefattet effektiv destruktion af affaldet.

Borgermødet

Det kombinerede landvæsenskommissions- og borgermøde samlede ca. 400 deltagere. NOAH uddelte ved indgangen løbesedler, der indeholdt udtalelser af erhvervsfiskerne, sportsdykkerne, stadsingeniøren, rådmanden. Løbesedlen var kritisk overfor Isotopcentralens konklusioner.

Citat fra løbesedlen: "Jeg er sikker på at læserne vil kunne se, (skønt kommunens politikere vil sikkert forsværge det), at det er pokkers ubehageligt at få sit iltforbrug dækket rent statistisk. Hvad hjælper det, at man har ilt i overflod de sidste 6 måneder i året, når man ingenting havde i de første. Døden er et faktum, også når den er statistisk.

På mødet var der ikke een ud over stads-



Historien om det lange rør

ingeniøren og Isotopcentralen, der talte for bugtrørsløsningen.

Vandløbsloven overtrådt

I følge vandløbsloven skal eksisterende forureninger i videst muligt omfang nedbringes, ligesom nye skal hindres. Prisen for bedre badevand ved Århus Bugts kyster er en ny forurening, hvor rørledningen 2,2 km ude i havet skal pumpe spildevandet ud. I betragtning af, at der i 1963 blev afsagt kendelse om, at Marselisborg Renseværk skulle udbygges med et biologisk trin, kan det være svært at se, at bugtrøret skulle være en bedre og mere fremskridtsvenlig løsning.

Landvæsenskommissionens kendelse

Den 16. april 1973 forelå landvæsenskommissionens kendelse i sagen omkring spildevandsrøret ud i Århus Bugt. Røret, der blev godkendt, skal løbe fra Marselisborg Renseværk ved Tangkrogen og 2 km ud i bugten. Det vil få en indvendig diameter på 1,40 meter og koste ca. 7,9 mill. kr. I kendelsen forlanger landvæsenskommissionen, at vandkvaliteten i bugten skal holdes under løbende kontrol.

Bemærkninger

I betragtning af, at den nye miljølov vil give de lokale myndigheder større ret til at skærpe kravene til rensning, må det være rimeligt, om kommunerne gør brug af denne rettighed overfor egne opgaver.

I publikation nr. 15 fra Forureningsrådet hedder det: "Det samlede vandforbrug kan skønsmæssigt antages at have udgjort mellem 700 og 800 mill. m³ i 1970. I 1985 vil vandforbruget vokse til mellem 900 og 1100 mill. m³. Der regnes med en stigning i industriens spildevandsmængde på 4% pr. år. Konklusionen, der klart udtrykker, at spildevandsudledningen i de kommende år stiger stærkt, viser nødvendigheden af, at kommunerne allerede nu dimensionerer sine rensningsforanstaltninger til at kunne klare den voksende spildevandsmængde, så forureningskader kan hindres.

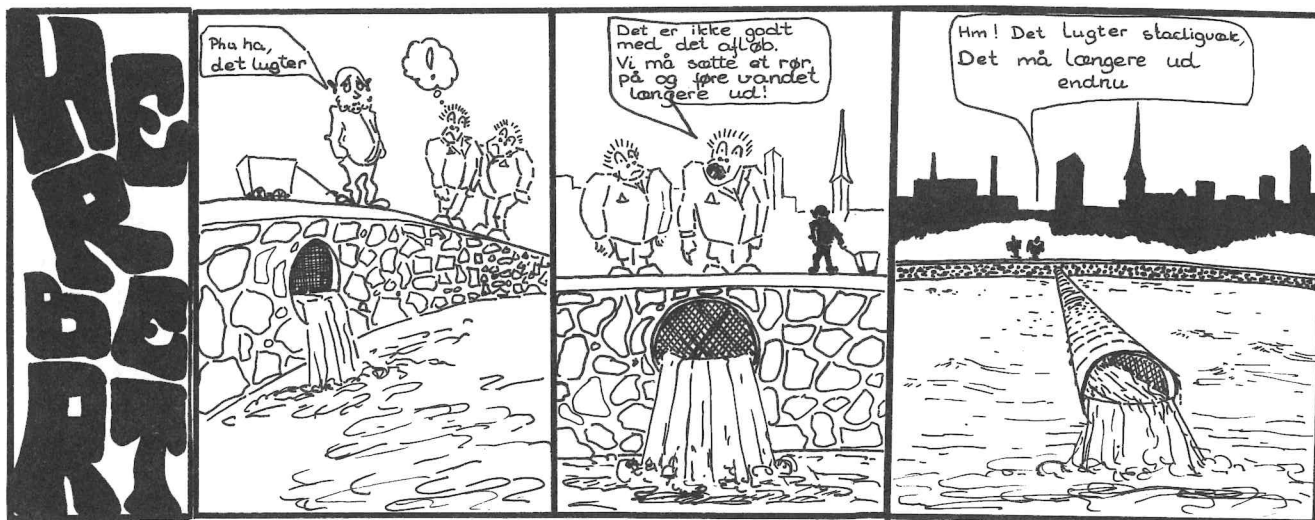
Bugtrørssagen har afsløret, at teknikerne ikke altid kan lige godt med demokratiet, og at Byrådet og rådmanden for den tekniske forvaltning i nogen grad har været sat ud af spillet i den konkrete sag.

Borgerne har på forskellig måde givet udtryk for ønsket om effektiv rensning af spildevandet, såvel gennem læserbreve som ved indlæg i det kombine-

rede landvæsens- og borgermøde. Også gennem underskriftsindsamlingen, der resulterede i 5784 underskrifter mod udledning af spildevand, der ikke er rensset biologisk og kemisk. har borgerne vist forståelse for forureningsbekæmpelsen. Resultatet af protestunderskriftindsamlingen bør ses på baggrund af, at den er foretaget af en lille gruppe med små midler, og det er vort indtryk, at det ville have været muligt at få langt flere underskrifter, hvis vi havde været bedre organiseret, hvilket vi må beklage i betragtning af, at der er indløbet flere underskrifter, efter at vi har afsluttet indsamlingen og overdraget landvæsenskommissionen materialet.

Vi mener, at det er en uheldig kommunalpolitik, at ville overdrage ansvaret for rensningen til landvæsenskommissionen, da det bør være de folkevalgte, der tager initiativ og ansvar til løsning af de store kommunale opgaver. Hvis det bliver generelt for kommunerne, at de vil overdrage andre det reelle ansvar for forureningsbekæmpelsen, vil det blive nødvendigt på landsplan at gribe ind og give klare retningslinier for spildevandsudledningsmåden og klart angive, hvilken kvalitet spildevand, der må udledes.

gmh



Om isotopcentralens undersøgelser i Århus Bugt

For ca. 10 år siden fandt man på Isotopcentralen på en metode til at udlede spildevand, som gjorde, at det i hvert fald i første omgang blev under overfladen. Ideen var, at lede spildevandet ud på stor dybde godt væk fra land og lave en slags "bruser" på enden af røret, så spildevandet blev blandet godt op i havets bundvand med det samme, - så vil der gå et stykke tid, inden det når overfladen, især hvis bundvandet har større vægtfylde end overfladevandet, p.gr. af at det er mere salt og/eller koldere. Sådant en forskel på vægtfylde findes tit i danske farvande, fordi der kommer vand fra Vesterhavet, som er saltere og koldere, og som altså vil flyde langs bunden.

Kommunernes chance

Straks øjnede mange kommuner her en mulighed for at spare den dyre rensning af spildevandet og i stedet slippe af med det, mer eller mindre urensset, på en pæn må-

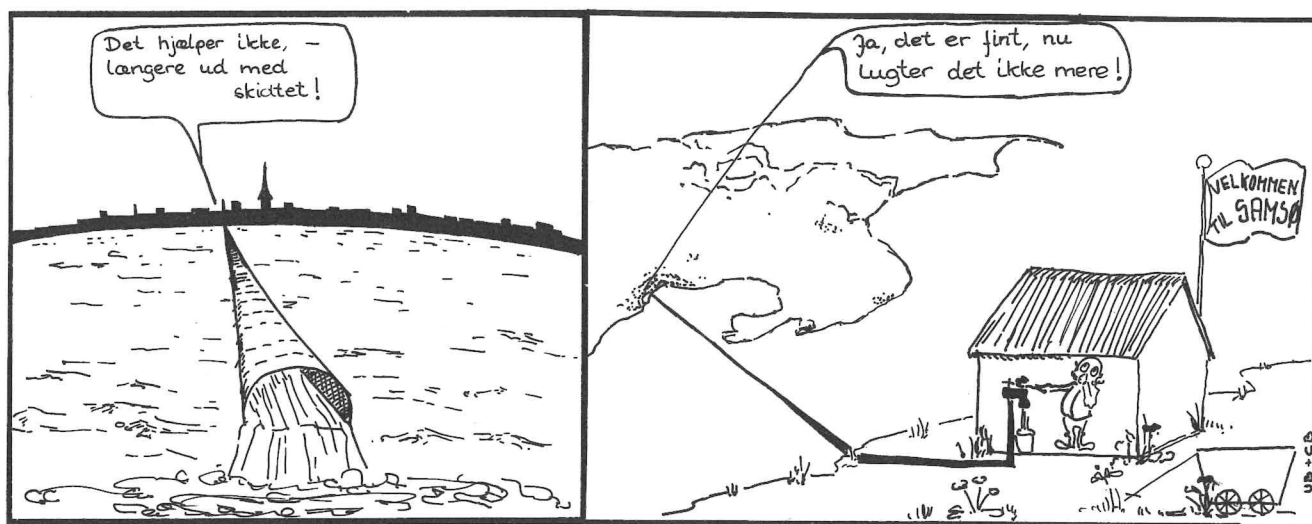
de, og Isotopcentralen fik mange ordrer fra kommuner, som ville lede forurenede vand ud: bl.a. Gentofte, Svenborg, Kalundborg, og ... Århus. Alle ønskede de videnskabens ord for at det var forsvarligt, og hvis de ikke kunne få det, så i hvert fald at det ikke var uforsvarligt.

Forundersøgelse

Den 31. oktober 1966 afleverede Isotopcentralen sin første rapport til Århus kommune, som hed: "Mulighed for indlejring af spildevand under overfladen". Heri stod, at mulighederne var gode, og da Århus Bugt visse steder på overfladen efterhånden var blevet temmelig forurenede, bad kommunen Isotopcentralen se nærmere på mulighederne.

Den 9. august 1968 modtog kommunen så den anden rapport, som var baseret på undersøgelser om foråret 1968, og som hed: "Undersøgelse af strømmingen og muligheden for spildevands-

indlejring". Mulighederne var stadig gode, og nu var strømmen også blevet undersøgt. Det viste sig senere, at der var begået to bommerter i denne undersøgelse af strømmen. Strømmen i overfladen var målt med et såkaldt strømkors, som er et sejldugskors, der står lodret i vandet med et flag på. Det er en usikker metode at måle strøm på, fordi flaget kan virke som sejl. Videnskabsmændene nåede til det temmelig mistænkelige resultat, at strømmen stort set løb samme vej som vinden. Det viste sig da også senere, at det var strømkorset og ikke strømmen, der var løbet samme vej som vinden. Men værre var det, at Isotopcentralen udkastede en teori om, hvordan strømmen løb i hele Århusbugten kun ud fra strømmålinger i 5 uger i foråret et enkelt sted ud for Tangkrogen (Marselisborg) i 4 m's dybde, sammenholdt med strømmen i Storebælt og vinden ved Tirstrup, som gik ud på, at strømmen i Århusbugten løber rundt i en cirkel. Når strømmen i Storebælt lø-



ber mod nord, dvs. normalt ved østenvind, skal strømmen ud for Århus Havn løbe mod syd, og omvendt mod nord ved sydgående strøm i bæltet (vestenvind).

Denne teori holdt heller ikke. Det kan enhver overbevise sig om ved hver morgen at gå ned på den yderste mole på havnen, smide en pind i vandet og se hvilken vej, den driver, sutte på en finger og stikke den i vejret og mærke, hvor vinden kommer fra, og bagefter gå hjem og høre i vejrmedlingen, hvordan strømmen løber i Storebælt. Gør man det tilstrækkeligt længe, kan man fremsætte sin egen strømteori for Århusbugten, og den vil være præcis lige så videnskabelig som Isotopcentralens strømteori. Ikke desto mindre danner denne strømteori den dag i dag grundlaget for beregningen af tilførslen af frisk vand til Århus Bugt.

Tro det eller lad være.

Sporstofundersøgelse

Det videnskabelige grundlag var, som man vil forstå endnu temmelig spinkelt og derfor anbefalede Isotopcentralen Århus Kommune at få lavet en "sporstofundersøgelse", og det ville kommunen gerne betale for. I efteråret 1968

kom målebåden "Isotop", med mig som fører, så til Århus, og vi gik i gang med undersøgelserne. Vi hældte en liter radioaktivt vand ud på det sted ud for Tangkrogen, hvor udløbet skal være, og så fulgte vi det i vandet ved hjælp af målere, dels i bådens bund og dels på en wire, som vi slæbte efter os, for at kunne måle i dybden. Vi lavede ialt 7 af den slags undersøgelser, og vi kunne følge sporstoffet i op til ca. 20 timer.

Hvordan kan man nu udtale sig om, hvorhen spildevandet vil løbe "til daglig" på baggrund af kun 7 undersøgelser? Jo, man laver statistikker over strøm og vind, og beregner i hvor stor en del af tiden, de mest typiske situationer indtræder. Hvis fx. man har konstateret sydgående strøm i 62% af tiden, så kigger man på de sporingsundersøgelser, hvor sporstoffet er løbet mod syd (i dette tilfælde 3), og så siger man: således vil spildevandet løbe i 62% af tiden. Det er selvsagt en grov generalisering men den bliver nødvendig, når man ikke har flere data at lave videnskab på. Men hvad værre er: statistikken over strømmen er mangelfuld p.gr. af forskellige uheld. Som der står i rapporten om den selvregistre-

rende strømmåler, som lå på udløbsstedet i 4 m's dybde, og som automatisk nedskrev strømrretning og fart hvert 10. minut: "Målerens rotor havde tilbøjelighed til at indfange tang og andet drivgods, således at den i perioder var bremsset eller helt standset." Det betød, at der mangler strømdata fra måleren for 5 af de 7 sporingsundersøgelser! Men denne måler kunne jo kun måle i een dybde, så fra en hjælpebåd lavede man regelmæssigt strømmålinger med en håndbetjent strømmåler for hver meters dybde ned til bunden. (Dette kaldes, at tage en strømprofil). Ialt lavede man 33 strømprofiler. Ingen af dem duede!

Det viste sig nemlig, at målerens kompas var i stykker!

Hvorledes man troligt kunne fortsætte sine målinger med en måler, som viste strøm fra alle fire verdenshjørner på skift, kan kun forklares ved, at disse videnskabsmænd troede mere på deres instrumenter end på almindelig sund fornuft!

Huller i statistikken

Resultatet var, at det statistiske materiale blev gevaldigt "hullet". Men een ting viste det: at teorien om sammenhængen mellem strømmen i Århusbug-





Skal der stadig være noget ved at gå på storvildtjagt i Århus Bugt?

ten og i Storebælt og vinden kun stemte i halvdelen af tiden. Dermed var teorien gjort ubrugelig, for man kan selvsagt ikke sætte sine resultater ind i en formel som kun gælder hver anden dag. Men målingerne gav ikke basis for udarbejdelse af en bedre teori. Derfor brugte man alligevel teorien som beregningsgrundlag - i mangel af bedre - og den danner som sagt stadig basis for beregningen af, hvor meget friskt vand, der kommer ind i bugten!

Det skal straks siges, at der i Isotopcentralens rapport ikke er lagt skjul på fejlene ved målingerne, eller at grundlaget for teorien er væk, selv om der selvsagt ikke skiltes med det. Der var afgivet et bindende pristilbud, og der var ikke penge på budgettet til at tage de ubrugelige målinger om. Men rapporten redegør korrekt for på hvilket grundlag, beregningerne er udført, og ud fra hvilke forudsætninger, konklusionerne er truffet.

Rapporten skulle først og fremmest fortælle kommunen, om man ved at

lede vandet fra Marselisborg Renseværk gennem den planlagte nye ledning kunne undgå forurening af badestranden. (Det er jo nu engang på badestranden, at borgerne mærker forureningen på deres egen krop). Svaret var ikke, at man ville få rent vand at bade i. Nej, rapporten skønner på det foreliggende materiale nogle tal for, hvor fortyndet kloakvandet vil være, når det når badestranden. Og det er værd at lægge mærke til, at man ved beregningen ser bort fra andre udløb. Dvs. man ser bort fra 2/3 af det spildevand, som løber ud i bugten. Og man ser kun på de hygiejniske og æstetiske forhold, altså bakterier, lugt, farve osv.

De glemte huller

Senere har Isotopcentralen sammen med Hygiejnisk Institut ved Århus Universitet og Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser lavet endnu en rapport om virkningen af forureningen på plante- og dyrelivet i Århusbugten og Kalø Vig. Denne sidste undersøgelse

prøver ikke på at få strømmen ordentlig undersøgt, men går bare ud fra, at den er undersøgt i den foregående rapport. Nu er forbeholdene, de hullede statistikker og det manglende grundlag for strømteorien glemt, og man laver nye konklusioner på det gamle grundlag.

Politik

Disse undersøgelser foregiver at være objektive og neutrale. De foregiver at holde sig til deres tal og beregninger og lægger beslutningen om bugtøret op til politikerne. Men tiden har vist, at Isotopcentralen ikke er neutral. Dens rapporter er blevet kommunens alibi for at spare en ordentlig rensning af spildevandet, og de bruges som argument mod fiskere, som i årevis har haft deres daglige arbejde på bugten og som selvfølgelig kender til strøm og vind.

Derfor er det vigtigt for mig at gøre opmærksom på undersøgelsernes usikkerhed og i det hele taget på hvilket grundlag de bygger de konklusioner, som nu er blevet politik. Spildevand forsvinder ikke af sig selv i havet. Noget af det kan nedbrydes ret hurtigt, mens andet aldrig forsvinder. Hvis kommunen vil lede Århus' spildevand ud i bugten uden ordentlig rensning, må kommunen på forhånd bevise for os, at det kan gøres forsvarligt. Isotopcentralens undersøgelser kan ikke give dette bevis.

Peter Riis, bådfører



Det sidste stykke natur

Brabrand Sø, Århus Å og Brabrandstien

Fra markerne ved Konstantinsborg strækker Brabrandstien^x sig som en løftet pegefingering ind mod byens centrum. I dag har vi med stien langs åen en friskluftskanal, der er nødvendig, hvis det skal være værd at leve i Århus. En plet, hvor grønne træer og buske skærmer for støj og os. En stilfærdig passage ud til Brabrand Sø. For mange mennesker er det en smuk vej til og fra arbejde. For andre er det vejen til naturoplevelser, der overgår det bedste farvefjersyn.

Endnu rummer Brabrand Sø en værdifuld bestand af både sjældne og almindelige fugle.

Endnu kan fiskerne få noget på krogen. Endnu kan man her finde mange karakteristiske plantesamfund og en del planter, som ikke er helt almindelige.

Endnu er her en plads for kolonihavefolkene, hvor de kan samle sundhed til lege og sjæl.

For skoler, seminarier og universitet er det af stor værdi, at have dette sted så nært. Her kan elever og studenter møde mange facetter af det østjyske landskab, både i og uden for undervisningstiden.

x) stien er en 18 km lang cykle- og gangsti.

Hvis åen var ren

Århus Å løber igennem en frugtbar egn, der altid har afgivet gødningsstoffer til åen. Derfor er det naturligt for Brabrand Sø at være en næringsrig sø. En sådan uforstyrret sø rummer en mængde undervandsplanter, "rankegrøde", åkande o. lign., samt en mængde forskellige snegle-, muslinge- og fiskearter. Vandet er klart og friskt.

Åen i dag

I dag er den forurenede. Søen er ikke blot næringsrig, den er overgødet. Derfor er søens vand meget uklart, og ligner mest af alt en gang grønkalssuppe. Denne "suppe" består af en mængde mikroskopiske planter, planktonalger. Det uklare vand forjager mange slags fisk, der som f. eks. ørred og gedde jager ved hjælp af synet. I stedet kommer ål, skaller, brasen m. fl. Når algerne dør og rådner, forbruger de al ilt på bunden af søen. I stedet udvikles giftige luftarter, der dræber meget af bundens dyreliv, og gør bunden til en sort, ildelugtende slam.

Plan og virkelighed

"Større sammenhængende rekreative områder vil det ofte kun være muligt at fremskaffe i forbindelse med egnens vandløb..."

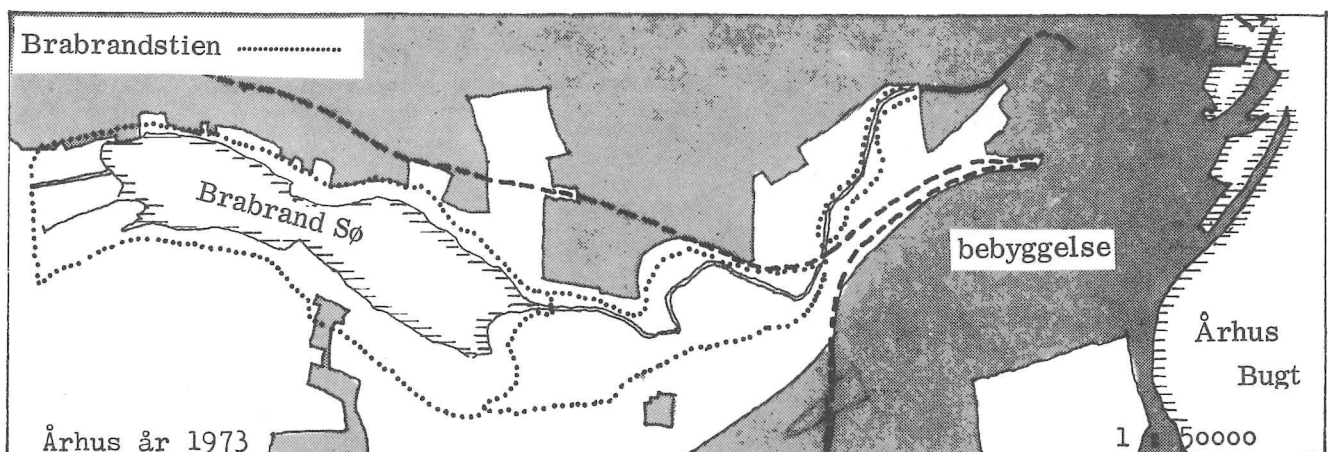
"Det er klart, at man ikke kan forven-

te, at disse store områder skal kunne virke tiltrækkende på befolkningen, hvis landskabets hovedlinie - vandløbet - fremtræder som en uren kanal".

- sådan siges det i "Egnsplanen for Århus af 1966". Myndighederne har altså erkendt nødvendigheden af en ren Århus Å. Der er også sket en vis bedring m.h.t. Brabrand Sø efter etableringen af en afskærende kloakledning langs søens nordre bred. Men stadig føres store mængder spildevand fra det overbelastede Viby Renseværk med Døde Å ud i søen. Dette vand må det nye byråd sørge for at få rensat. Det nytter ikke noget at flytte spildevandet til Århus Å. Den er i forvejen skandaløst forurenede. Den befolkning, der bor langs åen har tit mærket stanken en varm sommerdag. Denne forurening stammer fra kommunale- og private udløb. Ansvar ligger hos det afgående byråd.

Hvad kan der gøres?

Der er flere muligheder for at forbedre situationen. Man kan ophøre med at lede utilstrækkeligt rensat spildevand ud i Brabrand Sø. Derefter vil søens tilstand langsamt bedres. Man kan desuden foretage en forsigtig oppumpning af bundslam, hvorved man vil få fjernet noget af forureningen. Dette



slam skal imidlertid køres bort i tankvogne. Da man tidligere oppumpede slam, blev det spredt ud over engene, hvorved regnen kunne vaske de forurenende stoffer tilbage i søen! Samtidig ødelagde man nogle vigtige fugleyngepladser.

Ved at standse spildevandsstrømmen til åerne, vil der ret hurtigt indtræde en bedring. Kommunen misligholder sin pligt ved ikke at forhindre spildevandsudledningen.

Et rent åsystem, og en bedre planlægning kunne give os et smukt grønt område fra markerne, gennem byen helt ned til bugten.

Hvad vil der blive gjort?

Hvad sker der da i dag? Er der håb om en udbygning af dette grønne område

med den hidtil førte politik? Nej!

Man er nærmere igang med noget, der ligner et snigløb. Målet hermed ser ud til at være Brabrandstien omgivet af asfalt og beton til et støjhelvede i stil med Lyngbyvejen, omkranset af opsende skorstene. Dette forsøger man ikke gennemført i een omgang, da dette ville støde på for store protester.

Men betragter man den førte politik, kan man få den tanke, at der er en bevidst linie bag de løsrevne dele.

1) Ved en opmudring af søen var man igang med at ødelægge det værdifulde fugleyngeområde ude i søen. Ved at oppumpe slammet på engene omkring Døde Å, blev også disse enges værdi som naturområde formindsket.

2) En forlægning af Døde Å vil herved være en mulighed uden alt for store

protester fra fugleinteresserede m. fl.

3) Motorvejen øst om søen kan derefter ikke ødelægge så mange naturområder, da Døde Å's forlægning vil have spoleret de fleste i området.

4) Industri-udbygningen kan så uhindret fortsætte, da motorvejsstøjen vil ødelægge de sidste rekreative interesser i denne del af å-dalen.

5) Silkeborgvejen lægges som 4-sporet motorvej langs søens sydlige bred.

Også den kommer kun i ringe grad til at berøre rekreative områder, da disse stort set vil være forsvundet.

Vi kan ikke føre bevis for denne sammenhæng, men de forskellige punkter harmonerer påfaldende godt. Døm selv.

tjn

PS. Døde Å er et egennavn.



Brabrandstien langs Århus Å

Skal affaldet brændes?

Den 29. marts 1973 forelagde den konservative rådmand, Olaf P. Christensen på Århus byråds møde, planer for behandling af affald i Århus kommune.

To regionsforbrændings-anlæg skulle opføres, henholdsvis i Århus Nord og i Slet-Hasselager, hvorefter Eskelund-anlægget, der for tiden modtager affaldet, skulle nedlægges.

I Demokraten af 30.3.1973 var refereret følgende kommentarer:

"Det kan være naturligt at stille spørgsmålet, om man nu blot flytter forureningsproblemet fra jorden til luften, sagde Olaf P. Christensen. Det må imidlertid understreges, at forbrændingsanlæggene vil blive udstyret med højeffektive røgrensning af mest moderne type.

Bernhard Nielsen (S) roste betænkningen om renovationsforholdene fra stadsingeniørens kontor, men stillede forslag om behandling i teknisk udvalg. Bl. a. vil man gerne se på spørgsmålet om sortering inden forbrændingen. Bent Dohm (K) ønskede placeringen af de to anlæg nærmere undersøgt, og det samme gjorde Torsten Nielsen (R). Schack Preetzmann (SF) forelagde et alternativt forslag fra SF's kommunalpolitiske udvalg, nemlig vedrørende et såkaldt komposteringsanlæg. Han fandt også, at der burde ske en kombineret mellem forbrændingsanlæg og anlæg til rensning af spildevand. Kaj Armann (V) glædede sig over, at der vil komme en udstrakt kontrol med behandling og deponering af affaldet. Han var dog betænkelig ved placering af et forbrændingsanlæg ved Møllerup."

Hvordan virker et forbrændingsanlæg?

Simpelthen ved, at husholdningsaffald, industriaffald og tørret kloakslam (fra renseanlæggene) antændes

i en ovn (beholder). Derefter holder ilden sig selv ved lige. Ved forbrændingen udvikles varme, sod, flyveaske og giftige luftarter. Til rest bliver slagger, samt den sod og flyveaske, der er tilbageholdt i filteret (her et elektrofilter).

Fordele ved forbrænding:

Der dannes varme-energi, for de to anlægs vedkommende svarende til 30.000 tons olie pr. år.

Resten (slaggen, soden, flyveasken) udgør kun 4-10% af den oprindelige affaldsmængde.

Ulemper ved forbrænding:

Ved en rensning af røgen med elektrofilter, tilbageholdes 90% af soden og flyveasken og 40% af de giftige luftarter. Disse rester skal sammen med slaggen deponeres (opbevares) på en kontrolleret losseplads. Da resterne er meget giftige (indeholder f. eks. tungmetaller som bly, kviksølv og kadmium) må kommunen kunne garantere, at der ikke finder nogen nedsivning sted. Ellers vil resultatet blive en forurening/ en forgiftning af vort drikvand.

Den sod og aske, og det støv, der ikke tilbageholdes af elektro-filtret,

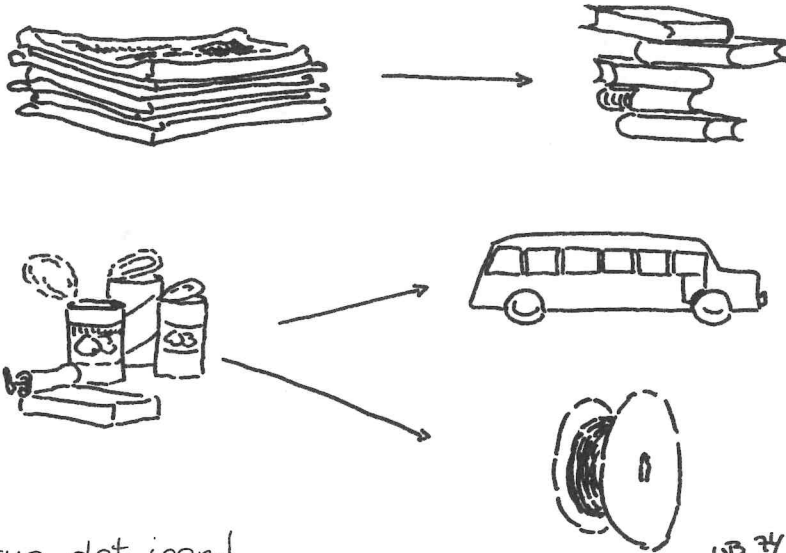
går ud i atmosfæren. Ligeledes de giftige luftarter, som f. eks. klorbrinte, svovldioxid, kvælstofilter o. s. v. Klorbrinten, som udvikles ved forbrænding af plast, går i forbindelse med vand og danner saltsyre. Svovldioxid går også i forbindelse med vand og danner svovlsyre.

Udgifterne ved opførelsen af de to forbrændingsanlæg anslås til 50 mill. kr.

Komposteringsanlæg

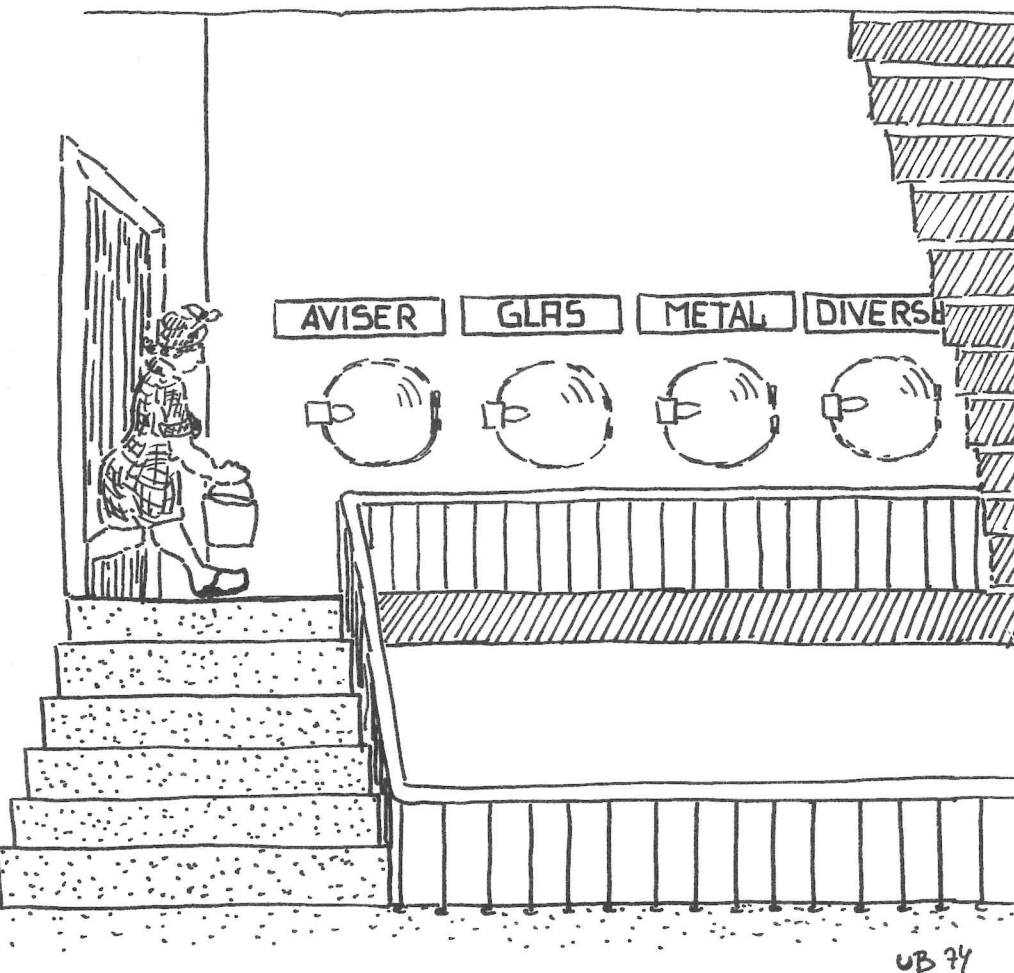
De to forbrændings-anlæg skal erstatte Eskelund-anlægget i Viby, som for tiden modtager affald og kloakslam fra den største del af Århus Kommune.

Affaldet henlægges her enten ubehandlet eller i formalet stand (opblandet med slam for at lette forrådnelsen). Siden 1957 har der været fremstillet kompost på Eskelund. Denne kompost solgtes (sælges?) under navnet "Dano-muld". Men i 1971-72 blev man opmærksom på, at denne muld indeholdt sundhedsfarlige mængder af bly, kviksølv og kadmium. Den ville derfor være uegnet til jordforbedringsmiddel på arealer, hvor man dyrkede



Brug det igen!

UB 74



spiselige afgrøder, såsom grøntsager (f. eks. i køkkenhaver). Da metalindholdet måtte formodes at stamme fra kloak-slammet, havde det været hensigtsmæssigt at standse udledning i kloaknettet af disse giftige metaller. Kommunen kunne have forlangt, at fabrikkerne skulle rense deres spildevand før udledningen. På den måde kunne man have fortsat produktionen og salget af næringsrig muld, som kunne have været anvendt af både private, gartneri og landbrug.

Ved at anvende kompost som jordforbedringsmiddel, sparer man kunstgødning. Fremstillingen af kunstgødning kræver dels uerstattelige råstoffer, dels store mængder energi. Ved kompostering kan man altså også spare store mængder olie, omend indirekte.

Hvad består husholdningsaffald af?

aske 10% papir 45% org.stoffer 13%
glas 8% metal 4% diverse 20%

Brug det igen

Metal og glas, der forringer en kompost, og er til gene i et forbrændingsanlæg, må absolut genanvendes. Der ved sparer vi dels på vort eget energiforbrug, dels på jordens samlede råstoffer.

forts. næste side

Ny bog

"Miljøbeskyttelse & Erhvervslivets Indflydelse" af Svend Th. Jensen. Bogen er et speciale

Ordliste:

Attraktiv tiltrækkende, fordelagtig.

Biologisk rensningsanlæg (renseværk). Her får partikler og svæv i vandet lov til at forrådnede, hvortil de bruger ilt. Derved undgår man en del ildelugt og iltforbrug i det vandløb, sø el. havområde, hvor spildevandet udledes.

Data Måleresultater (oplysninger, kensgøninger).

Ekspansion udvidelse, vækst.

Financiere betale

Indlejring (af spildevand) udledning af spildevand, så det ikke strømmer op til overfladen.

Kapacitet evne til at behandle, rumme.

Kemisk rensningsanlæg fjerner visse kemiske stoffer fra spildevand, ofte gødningsstoffer.

Klosetsystem WC-system

Kollektiv fælles

Kompostering nedbrydning af affaldsstoffer ved forrådnelse, hvorved der frigøres gødningsstoffer.

Æstetik læren om skønhed

Landvæsenskommision En myndighed, der virker som domstol i hegns- og vandløbssager. Den består af en dommer, der er formand, og to kommissærer, der er tekniske og videnskabelige rådgivere.

Markant tydelig, fremtrædende.

Optimal bedst

Proselyt en person, der svigter sit parti for at tjene andre.

Prioritere vælge ud

Reduktion formindskelse

Renovation affaldsbehandling

Ressource råstoflager.

Restriktion begrænsning.

Specificeret nøjagtig angivet

Vision syn, forudsigtelse.

Visuel synsmæssig.

v. Institut for Statskundskab, Århus Universitet. Den kan bestilles hos S. Th. Jensen, Banegårdsgade 37 st. 8000 Århus C. pris kr. 18,-

Forureningsvise

Mel. Desertørens vise.

Jeg har en bøn til jer
til jer som skal regere,
at I vil prioritere
livet for enhver.
Jeg ved godt at det er
kun hvad I altid siger,
men floskler og intriger,
det gælder ikke mer'.
Nu drejer det sig om,
at vi skal eksistere
om ti år eller mere,
så derfor ber jeg om,
at vores svineri
er det som hårdest presser,
og andre interesser
gir vi kun pokker i.

Den tanke er barok
at vi kan sidde stille
og høre tiden trille
imod et ragnarok,
og vores egne børn
betaler slægtens gilde
fordi vi ikke ville
forstå og ta' en tårn.
Ja, I har hørt det før,
men jeg tør ikke tænke
hvad verden vil dem skænke
hvis vi slet intet gør.
Jeg tror vist nok I ved,
at livet er en kæde,
hvor også vi må træde
ind i det rette led.

At men'sket fortrinsvis
skulle betyde noget
det har vi misforstået
på skæbnesvanger vis.
Vi har sat over styr
den allerbedste kage,
kun skidt blev tilbage
til jordens andre dyr.
Vi troede verden var
en kæmpe skraldebøtte
hvori vi kunne spytte
ustans'ligt. Hva' behar...
Så prøv dog at forstå
det er den sidste chance
for at holde den balance,
som alting hviler på.

ub

fortsat fra side 27

Papir er heller ikke heldigt i komposten, men har naturligvis en stor brændværdi. Imidlertid vil man ved at genanvende papiret, også spare store mængder olie og træ.

Hvordan skal det gøres?

Før affald kan genanvendes skal det sorteres.

I Svellig har man haft gode resultater fra forsøg med sortering af affald i de enkelte husstande. Lignende forsøg gennemføres i København. Det går i al enkelhed ud på, at hver familie har flere affaldsbeholdere: en til "glas og metal", en til "papir" og en til "køkkenaffald o. a."

Man kan også bevare det nuværende skraldespande-system, og sortere affaldet ved komposteringsanlægget. Dette kan gøres af en speciel maskine, eller ved håndkraft.

Selv om man nu vil opføre forbrændingsanlæg, må produktionen af kompost ikke ophøre. Blot skal man sørge for, at kloakslammet ikke indeholder de nævnte giftige metaller (tung-metaller). Det må på langt sigt være mere råstofbesparende at genanvende disse gødningsstoffer, end at brænde dem af. I stedet kunne man bruge forbrændingsanlæggene til at udnytte varmen fra halm-afbrænding, i stedet for at lade den gå til spilde på marken (halm indeholder kun lidt gødning).

Kan vi mindske mængden?

I Århus stiger mængden af affald med 5% pr. år.

30% af affaldet er emballage.

Hvis vi skal formindske affaldsmængden, vil det være vigtigt at kaste blikket på engangs-emballagen, såsom mælkekartoner, øldåser, plast-flasker, bæreposer.

I dag er det faktisk kun øl- og sodavandsflasker, som tages retur af den meget store emballagemængde. Hvorfor?

Det er forbundet med arbejde at bære emballagen tilbage til den handlende.

Det er forbundet med udgifter at få flasken rensat. Alligevel opretholdes returering og rensning af øl- og sodavandsflasker.

Hvorfor så ikke flasker til mælk, vin, eddike o. s. v.? Flasker, som kunne anvendes igen og igen? Hvorfor kan vi ikke genanvende glas til marmelade, rødbeder, rødkål m. m.? I stedet for at smide dem i affaldsspanden?

Hvis man gennemførte en pantordning og standardisering som for ølflaskernes vedkommende, skulle emballagen nok komme retur, og den var let at genanvende. Affaldsmængden, og dermed forureningen ville blive mindre; vort forbrug af råstoffer ville blive mindre.

En sådan ordning vil møde nogle protester fra emballage-industrien, fordi deres profit bliver mindre. De vil

påstå, at forbrugerne ønsker engangs-emballagen, og dog vil man let kunne indse, at genbrug er det eneste forsvarlige i det lange løb. Vore råstofmængder er faktisk stærkt begrænsede. Forureningen og råstofmanglen kræver kapitalstyring, hvis vi skal overleve.

Et forbud mod engangs-emballage kan naturligvis ikke gennemføres på lokalt plan. Kommunerne kan gøre vore landspolitikere og folketinget forståeligt, at problemet om fast affald ikke bare kan løses ved at bygge forbrændingsanlæg i kommunerne, men også kræver en lovgivning, der begrænser produktionen og forbruget af emballage.

vn & tjn

Litteratur:

Forureningsrådets publikationer nr. 6 "Affaldsforbrænding" og nr. 20 "Fast affald".

Akademiet For De Tekniske Videnskaber, Forureningskonferencer 1971.

Luftvårdsproblem ved Avfallsforbrænding, Statens Naturvårdsverk, publikationer 1969:6.

Grænser for vækst, Gyldendal 1972. NOAH-bladet nr. 21 om grænser for vækst.

Om grænser for vækst, NOAHs emne-serie nr. 3 (pris kr. 5).